

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยชุดแผนงานโครงการเรื่องการจัดการความรู้เพื่อสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นชุดแผนงานโครงการวิจัยที่ประกอบด้วยงานวิจัยเดี่ยว 3 เรื่อง ตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้ 1. เพื่อการจัดการความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมผังธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของผังธนบุรี ด้านหัตถกรรมไทย 2. เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานวัฒนธรรมทางดนตรีไทยผังธนบุรี กรณีศึกษาบ้านพาทย์โกศล และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของผังธนบุรี ด้านวัฒนธรรมทางดนตรีไทย และ 3. เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผังธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของผังธนบุรี ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบแผนของการวิจัยและพัฒนา (research and development) และการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mix-method research) แบบแผนการบุกเบิก (exploratory design) โดยสกัดองค์ความรู้จากตัวบุคคลและนำมาจัดการรวบรวม องค์ความรู้ แล้วนำมาจัดทำเป็นสารสนเทศสำหรับชุมชนต่าง ๆ สถาบันการศึกษา หน่วยงานและบุคคลทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบ่งได้เป็น 5 ตอน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อข้างต้น ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและวิถีการดำเนินงานด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทย สืบสานวัฒนธรรมผังธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและการบริหารจัดการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยผังธนบุรี กรณีศึกษาบ้านพาทย์โกศล

ตอนที่ 3 ความเป็นมาและการบริหารจัดการเพื่อสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผังธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผังธนบุรี

ตอนที่ 5 ผลการพัฒนานวัตกรรมจัดการองค์ความรู้เพื่อสืบสานวัฒนธรรมผังธนบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อการจัดการความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎินและเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านหัตถกรรมไทย

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานของการผลิตหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน

1.1 ความเป็นมาของการผลิตหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน

วิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน เริ่มจดทะเบียนก่อตั้งในปี 2553 โดยมีนางสาวภัทรมน เกิดสมพงษ์ เป็นประธานกลุ่ม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 86 ซอยนางนอง 2 ถนนวุฒากาศ แขวงบางค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีสมาชิกก่อตั้ง 7 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนในเขตจอมทอง ปัจจุบันมีสมาชิกบางคนเสียชีวิตไปแล้วบ้าง และมีสมาชิกใหม่มาร่วมทำงานเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาว่างเพื่อเป็นรายได้เสริม จำนวน 15-20 คน มีทั้งผู้สูงอายุและแม่บ้านมารับงานไปทำ

คุณภัทรมน เกิดสมพงษ์เป็นประธานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน ได้เล่าว่าวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎินเกิดมาจากการรวมตัวของสมาชิก ที่มีวัตถุประสงค์จะมาร่วมดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน ความคิดริเริ่มของการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎินเกิดจากประธานกลุ่มไปอบรมนวดแผนไทยของกระทรวงสาธารณสุขและได้มาจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย เริ่มแรกก่อนที่จะมีการพัฒนามาเป็นเครื่องประดับ ช่วงแรกเรารวบรวมสมาชิกมาทำสมุนไพรแต่ด้วยมีการติดเชื้อของกฎหมายหลายตัวกับกระบวนการผลิตที่ต้องผ่านกระบวนการรับรองมาตรฐาน การพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านหัตถกรรม โดยใช้กลุ่มสมาชิกที่รวมกลุ่มการผลิตสมุนไพรในระดับหนึ่งคือเป็นกลุ่มชุมชนแล้ว ก็มาพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมต่อ เพราะว่าการผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการที่จะดำรงอยู่อย่างยั่งยืน เนื่องจากสมาชิกมีความรู้ความสามารถหลากหลายสามารถประดิษฐ์ชิ้นงานในรูปแบบอื่น ๆ ได้

ต่อมากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎินได้เพิ่มงานหัตถกรรมจากกระดาษ เยื่อไม้ การทำเปเป้มาเซ่ เป็นลายนูนต่ำ ที่เป็นองค์ความรู้ความสามารถของประธานกลุ่มและสมาชิกในเวลาต่อมา ภายหลังจากการที่คุณภัทรมน ประธานกลุ่มได้ไปศึกษาดูงาน การรีไซเคิล reduce reuse recicle ที่ประเทศญี่ปุ่น จึงพัฒนามาทำงานเรื่องของเยื่อไม้ใยกระดาษที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องของโลกร้อนคือเรื่องของรีไซเคิลและรีไซเคิล เลยมองว่ากระดาษต้นทุนน้อยแต่เราจะพัฒนาให้ กำไรอย่างน้อย 200 เปอร์เซ็นต์ได้อย่างไร ที่จะประสบความสำเร็จและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังคงอยู่ ก็เลยกลับมาศึกษาเรื่องของเยื่อไม้ที่ไม่ใช่แค่กระดาษเหลือทิ้ง ย้อนหลังจนถึงการศึกษาการตีเยื่อไม้จาก

ใบไม้ทุกประเภทที่จะสร้างมูลค่าแล้วนำมาผสมกับกระดาษบางส่วน ประกอบกับเดิมคุณภักทมน ประธานกลุ่ม มีอาชีพเป็นนักบัญชี ทำงานตรวจสอบบัญชีมาก่อน มีกระดาษบัญชีที่ใช้แล้วเป็นจำนวนมาก แต่คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้คุณค่าของงานกระดาษ ก็เลยคิดและเริ่มมาศึกษาการทำงานกระดาษ เปเปอร์มาเซ่ เดิมมีการทำงานกระดาษในแบบกระปุกหมึกคือปะนอกแล้วทาสีเท่านั้น ยังไม่มีการทำเป็นลายนูน ก็เลยศึกษาการทำเป็นลายนูนต่ำ ซึ่งขณะนั้นในประเทศไทยมีการทำบ้างแต่ยังไม่มีเผยแพร่ และเป็นชิ้นเล็กๆ งานหัตถกรรมจากกระดาษเปเปอร์มาเซ่ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน จึงเป็นกลุ่มแรกที่ประดิษฐ์ชิ้นงานออกมามีขนาดใหญ่ และนำออกเผยแพร่

ผลงานชิ้นแรก ทำกรอบรูปลายนูนต่ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้มีโอกาสนำผลงานไปถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ส่วนงานเครื่องประดับ ได้ถวายองค์สมเด็จพระวชิรเกล้าฯ ซึ่งนำมาซึ่งความปลาบปลื้มของสมาชิกกลุ่มในการถวายผลงานในครั้งนี้

สิ่งสำคัญต่อมาคือจะนำออกจำหน่ายอย่างไร ให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีคุณภาพ มีคุณค่า ประธานและสมาชิกในกลุ่มจึงเพิ่มกระบวนการผลิตเข้าไปในเรื่องของเยื่อไม้ รวมทั้งการออกแบบการดีไซน์ การสร้างแรงบันดาลใจ

สิ่งเหล่านี้จะปรากฏเป็นผลงานหรือชิ้นงานที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน อีกชิ้นงานคืองานใบบัว เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเลื่องงานใบบัวทำจากเยื่อไม้ แต่งานใบบัวนี้ เลือกใช้แบบงานใบบัวจากบัวจกกลนี้ซึ่งเป็นบัวสายพันธุ์ของไทยแท้ ที่ต่างจากดอกบัวที่เราเห็นหลากหลายนั้นเป็นดอกบัวที่เป็นพันธุ์ผสม การเลือกชิ้นงานใบบัวสายพันธุ์ไทย เพื่อที่จะแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย สืบสานวัฒนธรรมไทยผ่านงานหัตถกรรม และสร้างความโดดเด่นของประเทศไทยเพื่อการสื่อผ่านเครื่องประดับที่ทำจากเยื่อไม้ใยกระดาษ ที่ใช้ได้ทั้งสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ที่มีความงดงามสง่าสมกับคู่สมรส และพัฒนาต่อยอดมาเรื่อยๆ ในเวลาต่อมา

1.2 วิถีการดำเนินงานและกระบวนการเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมไทยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน

วิถีการดำเนินงานของการผลิตหัตถกรรมไทยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ทั้งด้านองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีการแบ่งปันความรู้เพื่อถ่ายทอด ต่อยอดไปสู่บุคคลรุ่นหลัง จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน พบว่ามีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวิถีการผลิตงานหัตถกรรม ดังนี้

ด้านองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครอบครัว ซึ่งมีฝีมือในการทำหัตถกรรมมาดั้งเดิม ประกอบกับผู้นำกลุ่มคือคุณภักทมน เป็นผู้ที่ชอบศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ร่วมเข้ารับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นอยู่เสมอ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้บ้านปั้น ของกรุงเทพมหานคร และศูนย์การเรียนรู้อื่นๆ

ด้านกระบวนการเรียนรู้ จากการศึกษาที่ประธานกลุ่มได้เข้าร่วมโครงการทุนวัฒนธรรมของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานปั้น งานดิน และงานเซรามิคต่างๆ เพิ่มขึ้น และเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ กับกลุ่มต่างๆ โดยประธานกลุ่มได้นำความรู้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ด้านแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ด้านหัตถกรรมที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินศึกษาเรียนรู้ ผ่านแหล่งเรียนรู้ขององค์การราชการ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ของหน่วยงานต่างๆ แต่ในชุมชนที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนตั้งอยู่ ยังไม่มีแหล่งเรียนรู้ด้านหัตถกรรม จึงมีความต้องการที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้หัตถกรรมที่คนในชุมชนที่สนใจ สามารถใช้เวลาว่างเข้ามาเรียนรู้ได้ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย

ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ เกิดเครือข่ายในกลุ่มงานหัตถกรรมกลุ่มต่างๆ ที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายเครื่องปั้นจากเซรามิค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำน้ำหอมกลิ่นอโรมา กลิ่นกุหลาบ เป็นต้น โดยในเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อใช้วัสดุต่างๆ มาใช้เป็นวัตถุดิบ ทำให้สินค้าพัฒนามากขึ้น

การแบ่งปันองค์ความรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินมีการแบ่งปันความรู้ในกลุ่มสมาชิก เครือข่ายและในชุมชน ในรูปแบบของวิดีโอ เรื่องเล่า หนังสือ จากการสนับสนุนจากราชการคือกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และบางกอกฟิล์ม จากการสนับสนุนของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ถ่ายทอดไปสู่บุคคลรุ่นหลัง ได้เรียนรู้ และนำไปพัฒนาต่อยอด เพื่อให้ผลงานหัตถกรรมที่เป็นวัฒนธรรมไทยคงอยู่และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

โดยสรุปวิธีการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางหัตถกรรมๆไทย จากองค์ความรู้ที่มีและต่อยอดความรู้ อยู่เสมอ จากการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ การได้รับความสนับสนุนจากหน่วยงานในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี รวมทั้งการมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมมือกันในการผลิตชิ้นงานหัตถกรรม ภายใต้จิตสำนึกในการแบ่งปันความรู้ เพื่อให้ผลงานหัตถกรรมที่เป็นวัฒนธรรมไทยได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ดังภาพประธานและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

ภาพที่ 4.1 ประธานและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ภาพถ่ายกับนักวิจัย ณ ที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

1.3 ผลิภัณฑ์และกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน

ผลิภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน

ผลิภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ประกอบด้วยผลิภัณฑ์ที่ผลิตจากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ ผลิภัณฑ์งานปั้นจากดิน และผลิภัณฑ์จากปีกแมลงทับ ในรูปแบบต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน อาทิเช่น

1) ผลิภัณฑ์งานเยื่อไม้ไผ่กระดาษลายนูนต่ำ ที่ผลิตจากเยื่อไม้ไผ่กระดาษในรูปแบบของกรอบรูปภาพ ผลิภัณฑ์ตกแต่งประดับบ้าน ของใช้ เป็นต้น ดังตัวอย่างรูปภาพแสดงชิ้นงานผลิภัณฑ์หัตถกรรม ต่อไปนี้

(1.1) ผลิภัณฑ์กรอบรูปภาพ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 ผลิภัณฑ์กรอบรูปจากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

(1.2) ผลิภัณฑ์ตกแต่งประดับบ้าน ของใช้ต่างๆ ผลงานชุดบงกสจรัสแสง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.3 ผลิตภัณฑ์ระดับบ้านจากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ เช่น ผลงานชุดบงกสจรัสแสง (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

(1.3) ผลิตภัณฑ์ของใช้จากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ เช่น ตะกร้า โคมไฟประดับ ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์ของใช้จากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ เช่น กระเป๋าตะกร้า (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

2) ผลิตภัณฑ์งานเยื่อกระดาษในรูปแบบเครื่องประดับ อาทิ เช่น สร้อยคอ ต่างหู กำไล เข็มกลัดติดเสื้อ ปิ่นปักผม เป็นต้น ดังตัวอย่างรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากเยื่อไม้ไผ่กระดาษ (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

3) ผลิตภัณฑ์งานปั้นจากดิน ในรูปแบบของงานดอกบัวจงกลณี บัวพันธุ์ไทยแท้ และดอกกุหลาบ ที่ใช้ในการประดับตกแต่งต่างๆ ดังตัวอย่างรูปภาพผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.6 ผลิตภัณฑ์งานปั้นจากดิน เป็นรูปดอกบัว และดอกกุหลาบ (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

4) ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากปีกแมลงทับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินได้สร้างสรรค์งานโดยใช้ปีกแมลงทับ เป็นส่วนประกอบในเครื่องประดับ ได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู เป็นต้น ดังตัวอย่างรูปภาพผลิตภัณฑ์ ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.7 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากปีกแมลงทับ (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

จากภาพตัวอย่างผลงานผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินที่น่าเสนอข้างต้น แสดงให้เห็นถึงฝีมือการจัดทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่ทำมือ โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ ได้แก่ เยื่อไม้ ไยกระดาศ ดิน ปีกแมลง และวัสดุอื่น ๆ นำมาสร้างสรรค์งานที่มีความสวยงาม ทรงคุณค่าแฝงไว้ด้วยศิลปวัฒนธรรมความเป็นไทย ผ่านทางลวดลายของดอกบัว การทำลายนูนที่เป็นลวดลายไทยในเครื่องประดับตกแต่งทุกชิ้นงาน ที่มีความปราณีตงดงาม (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

1.4 กระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเพื่อสืบสาน

วัฒนธรรม

กระบวนการผลิต (Production Process) งานหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีกระบวนการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) การแปรเปลี่ยนสภาพ (Transformation) และ ผลผลิต (Product) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

วัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน จะใช้วัสดุจากธรรมชาติเป็นส่วนประกอบ ได้แก่

1. กระดาศเหลือใช้ เพื่อมาแปลงเป็นเยื่อไม้
2. ดินเหนียว ใช้ในผลิตภัณฑ์งานปั้นจากดิน
3. แป้นแม่พิมพ์ลายใบบัว ขนาด 12 นิ้ว
4. กาวน้ำสำหรับผสมในเนื้องาน
5. ผงทอง ผงทองแดง และฟู่กันสำหรับทา
6. สีตามความต้องการ
7. น้ำยาเคลือบเงา
8. อุปกรณ์ตกแต่งส่วนประกอบของเครื่องประดับ เช่น เงิน ทองแดง ไข่มุกแท้

ปีกแมลงทับ เป็นต้น

วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่จะมาจากธรรมชาติและของเหลือใช้ เช่น กระดาษจะใช้ของที่เหลือใช้นำมาแปรรูป วัสดุและชิ้นงานที่ทำจะคำนึงถึงการย่อยสลายไปในธรรมชาติ ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการประหยัดต้นทุนการผลิต และคงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปด้วย ดังที่ คุณภัทร มนประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้กล่าวถึง คติธรรมความเป็นวัฒนธรรมไทยที่แฝงอยู่ในงานหัตถกรรมของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ในเรื่องของ คติธรรมความดีของดอกบัว 4 เหล่า การปฏิบัติธรรม การถือศีล ปิกแมลงทับที่จะไม่สามารถนำมาใช้ได้ตอนที่แมลงทับมีชีวิตอยู่

การแปรเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

การแปรเปลี่ยนสภาพในกระบวนการผลิต จากวัสดุกระดาษเหลือใช้แล้ว นำมาแปลงหรือพัฒนาจากเยื่อไม้ จะทำกระบวนการผลิต แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สวยงามอย่างที่คาดไม่ถึง มีขั้นตอนกระบวนการผลิตแปรเปลี่ยนสภาพ ซึ่งคุณภัทร มนประธานกลุ่ม ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

นำเยื่อไม้ในส่วนนี้ทำจากกระดาษสา เริ่มใช้จากกระดาษสาชุบน้ำ สิ่งสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ ต้องมีโรงงานใบบัว เป็นแม่พิมพ์ เราทำแม่พิมพ์ไว้เป็นขนาด 12 นิ้ว สิ่งที่จะต้องทำก็คือต้องมีความชื้นของตัวน้ำ สิ่งต่อไปก็คือจะใช้กาวเหลืองไปบนเนื้องาน แล้วทาให้ทั่ว แล้วกดชิ้นงานให้เกิดร่องรอยของลายใบบัวที่เราทำไว้ ลายจะค่อยๆปรากฏขึ้น อาจจะใช้เวลานิดหน่อย

สิ่งที่สำคัญคืองานใบบัว เมื่อเราทำเสร็จแล้ว ในรอบต่อไป จะเปลี่ยนสี จากการสาธิตในวิดีโอ เพื่อให้เกิดความชัดเจนเราก็จะเอากาวมาทาอีกด้าน โดยไม่มีน้ำ แล้วกดทับลงไป ซึ่งลวดลายจะต้องยังอยู่คงเดิม แล้วรีดน้ำออกมา สิ่งที่เราเห็นในรูปเป็นด้านหลังของใบบัว ส่วนความหนาต้องแล้วแต่สมาชิกผู้ประกอบการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ทำ และขึ้นอยู่กับลักษณะงานว่าต้องการความหนาของใบบัวมีความหนาก็มี และลูกค้ามีสเปคของสินค้าเป็นแบบไหน

หลังจากนี้ในกระบวนการผลิต จะต้องนำไปผึ่งให้แห้งหรือเป่าให้แห้ง หรืออบให้แห้ง ก็ได้ ด้วยชิ้นงานนี้ เมื่อผ่านกระบวนการผลิตเหล่านี้แล้ว ก็จะมาเก็บสีอีกทีหนึ่ง ขึ้นอยู่ที่ว่าเราจะทำอะไรใช้สีได้ทุกสี เช่น น้ำตาลเทาดำ ดำเข้มขึ้น คำว่าดำเข้มเพราะเรามีสีดำออกเทาด้วย เมื่อเสร็จแล้วจึงจะทำในขั้นตอนต่อไป

หลังจากที่กระดาษแห้งแล้วคือการใช้ผงทอง ผงทองแดงและฟูกัน เพื่อมาปิดลงบนชิ้นงาน โดยใช้น้ำยาเคลือบเงา เมื่อเคลือบแล้วจะกดทับเพื่อเกิดความแข็งแรงทนตลอดจนโดนน้ำได้

ที่สำคัญที่สุดคือเมื่องานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในกระบวนการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเกือบทุกประเภท สิ่งที่ยากที่สุดสำหรับการทำงานใบบัวคือ การทำงานใบบัวที่เหมือนจริง มีรอยร่องรอย มีรอยฉีกขาดให้เป็นธรรมชาติที่สุด จากการเริ่มแค่เยื่อไม้ใยกระดาษ สิ่งที่ได้เป็นหัตถกรรม นำไปใช้เป็นเครื่องประดับ ตกแต่งที่มีความปราณีตสวยงาม โดยใช้วัสดุประกอบอื่นๆ ตกแต่งเพิ่มเติมให้ชิ้นงานสวยงามตรงตามต้องการของลูกค้า เช่น การเพิ่มมุกแท้ การใช้ทองคำเปลว

หรือ การใช้ปักแมลงทับ ขึ้นอยู่กับการออกแบบชิ้นงานนั้นๆ ซึ่งแต่ละชิ้นงานจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน สามารถดูรายละเอียดขั้นตอนกระบวนการผลิตได้ในสื่อวีดิทัศน์ ที่จัดทำในงานวิจัยนี้

(สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

ตัวอย่างภาพวัสดุที่ใช้ และขั้นตอนกระบวนการผลิต แปรเปลี่ยนสภาพ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.8 วัสดุแม่พิมพ์ และอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการผลิต (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

ภาพที่ 4.9 ขั้นตอนกระบวนการผลิตและแปรเปลี่ยนสภาพ เยื่อไม้ใยกระดาษเป็นผลิตภัณฑ์ประดับตกแต่ง (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

ผลผลิต (Product)

ผลผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัณดิน ได้จัดทำเป็นหลากหลายรูปแบบ ทั้งงานประดับตกแต่ง และงานเครื่องประดับ ซึ่งงานเครื่องประดับกำลังได้รับความนิยมจากกลุ่มลูกค้าที่มีความหลากหลายมากขึ้น จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และประชาสัมพันธ์ โดยผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่

1) การนำผลิตภัณฑ์ออกเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อออนไลน์ การนำผลงานไปโชว์ในงานแสดงสินค้าต่างๆ เช่น งานแสดงสินค้าที่จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม งานโอทอปนวัตกรรม และงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ ดังรูปภาพที่ วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัณดิน จัดบูธแสดงสินค้าในงานต่างๆได้อย่างสวยงาม ดังนี้

ภาพที่ 4.10 งานแสดงสินค้าจัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

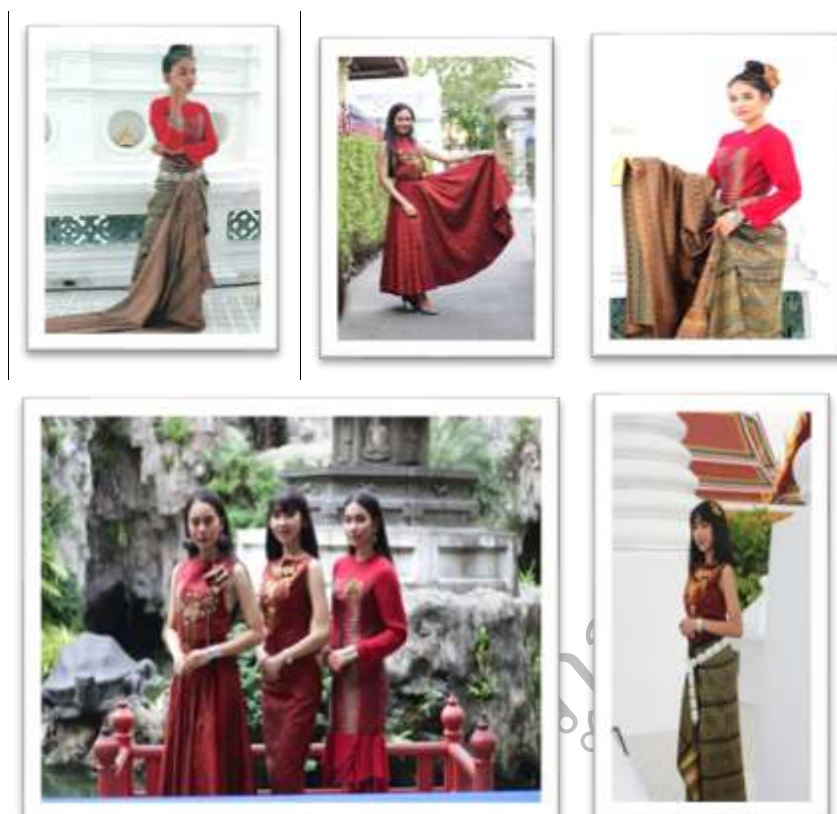
2) การจัดผลิตภัณฑ์เป็นชุดของขวัญในโอกาสต่างๆ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัณดินได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยจัดเป็นชุดของขวัญในโอกาสต่างๆ ทำให้สินค้าได้รับความนิยม และเพิ่มยอดขายได้มากขึ้น ราคาแต่ละชุดขึ้นอยู่กับชิ้นงาน เช่น ชุดละ 750 -950 บาท จนถึง 4000-5000 บาท เป็นต้น ดังตัวอย่างภาพผลิตภัณฑ์ชุดของขวัญ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.11 การจัดผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายในชุดของขวัญในโอกาสต่างๆ

(สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

3) การถ่ายแบบผลิตภัณฑ์ คุณภัทรมน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับโครงการวิจัยนี้ โดยจัดการถ่ายแบบผลิตภัณฑ์ขึ้น โดยให้นางแบบใส่ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจริง จากผลผลิตของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยผ่านเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายชุดไทย นำออกเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การสนับสนุนของงานวิจัยนี้ นางแบบเป็นนักศึกษาคววมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 3 คน ถ่ายแบบ โดยใช้สถานที่ของวัดประยุรวงศ์ ที่เป็นแหล่งวัฒนธรรม เพื่อสื่อสารถึงความเป็นไทย ผ่านงานหัตถกรรมที่เป็นเครื่องประดับที่สวยงาม และนักศึกษาสาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นผู้ถ่ายทำวิดีโอ การถ่ายแบบในครั้งนี้ ได้จัดทำเป็นวิดีโอเพื่อเผยแพร่ด้วย สามารถชมได้ในวิดีโอที่ประกอบในงานวิจัยนี้ ภาพตัวอย่างงานถ่ายแบบผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.12 การถ่ายแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินกับนางแบบในเครื่องแต่งกายชุดไทย (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

4) การเข้าร่วมประกวดในรายการต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและหาผู้ร่วมลงทุน ได้แก่ การแข่งขันรายการ Shark Tank Thailand ของช่อง 7 HD เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2562 คุณภัทรมน ประธานกลุ่มบ้านรักษ์ดิน ได้ไปออกรายการ และผ่านเข้ารอบมีผู้ร่วมลงทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อขายในตลาดต่างประเทศ ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.13 คุณภัทรมน เกิดสมพงษ์ ประธานวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เข้าร่วมการแข่งขันรายการ

Shark Tank Thailand ของช่อง 7 HD ผ่านเข้ารอบมีผู้ร่วมลงทุน (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

จากที่นำเสนอมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการผลิตหัตถกรรมของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน จากปัจจัยนำเข้าที่เป็นวัตถุดิบจากธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม และมีคติธรรมจากการนำวัตถุดิบมาใช้ไม่ว่าจะเป็นใบบัวจากบัวจงกลณี พันธุ์ไทยแท้ ปีกแมลงทับ การใช้สีล สมบัติและปัญญาในทางพุทธศาสนา มาสู่การผลิตชิ้นงานหัตถกรรมไทย โดยใช้เยื่อไม้โยกระดาษ สู่กระบวนการผลิตแปรเปลี่ยนสภาพ ที่สร้างสรรค์ผ่านการออกแบบที่สวยงามคงความเป็นไทย การสืบสานวัฒนธรรมไทยผ่านงานหัตถกรรมมาสู่ชิ้นงานที่มีอัตลักษณ์ งดงามทรงคุณค่า ได้ผลผลิต ที่ออกเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการออกงานแสดงสินค้า การถ่ายแบบ การร่วมการประกวด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุดของขวัญต่างๆ ล้วนทำให้งานหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่า นอกจากการสร้างรายได้แก่สมาชิกแล้ว ยังเป็นการสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปสู่สายตาของชาวไทยและชาวโลกอีกด้วย ศึกษาเพิ่มเติมได้ในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การจัดการความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

1.4 การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินในการผลิตเพื่อสืบสานวัฒนธรรมหัตถกรรมไทย

การวิจัยครั้งนี้นอกจากการศึกษาถึงความเป็นมาวิธีการดำเนินงานของการผลิตหัตถกรรมไทย และกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินแล้ว สารสำคัญอีกประการหนึ่งคือการศึกษาถึงการบริหารจัดการเพื่อสืบสานวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การเป็นแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practices) ในด้านการอนุรักษ์และการดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งแนวทางการศึกษาการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน มี 4 ด้าน หรือ POLC (Bartol & Martin, 1991) อันประกอบด้วย ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) ด้านการนำ (Leading) และด้านการควบคุม (Controlling) จากการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประธาน และสมาชิกกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน(Planning)

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน มีแนวคิดในการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะวัฒนธรรมของไทย โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ ต้นไม้ใบหญ้าที่อยู่บนดิน มีคติธรรมะ ทุกสิ่งเสื่อมสลาย สูงสุดคืนสู่สามัญ เน้นการอนุรักษ์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุของเหลือใช้ เช่น กระดาษ ดิน เยื่อไม้ ใบไม้ กลับคืนสู่ธรรมชาติ การวางแผนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมบ้านรักษัดิน มีทั้งการวางแผนระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว

การวางแผนระยะสั้น ในระยะ 6 เดือน ถึง 1ปี ต้องประเมินความชอบของลูกค้าว่ามี เทรนด์ความชอบไปแนวโน้ม ก็จะออกแบบไปในแนวนั้น และการออกแบบชิ้นงานจะออกแบบตามวัฒนธรรมและหลักธรรมของพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย

การวางแผนระยะกลาง ระยะ 3 ปี เริ่มพัฒนาด้านการตลาดให้กว้างขึ้น มีการขายผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้วัสดุที่หลากหลายเพิ่มขึ้น จัดคลังสต็อกสินค้าที่ใช้วัตถุดิบที่ราคาแตกต่างกัน ถ้าใช้วัตถุดิบราคาถูก เช่น กระจดาชปกติ ราคาสินค้าก็เริ่มต้นที่ประมาณ 500 บาทต่อชิ้น ส่วนสินค้าที่ใช้วัสดุราคาแพงเป็นองค์ประกอบ เช่น ทองคำเปลวแท้ ลงลักปิดทอง ราคาสินค้าเริ่มต้นที่ประมาณ 2,000 บาทต่อชิ้น เป็นต้น ฝ่ายผลิตจะต้องวางแผนการผลิตให้ได้ตามคำสั่งซื้อ

การวางแผนระยะยาว (ระยะ 5-10 ปี) ต้องการพัฒนาลู่สากล ส่งขายในต่างประเทศ ผ่านระบบออนไลน์ และทำระบบเฟรนไชน์ คุณค่าด้านวัฒนธรรมหัตถกรรม ถ่ายทอดสู่เยาวชน ชุมชนเพื่อร่วมสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมด้านหัตถกรรมของไทยให้ก้าวสู่สากลอย่างยั่งยืน

ส่วนการวางแผนด้านกำลังคน และด้านการเงิน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้วางแผนเพื่อพัฒนาด้านงานหัตถกรรมให้มีการขยายตลาดที่กว้างขวางมากขึ้นและมีการสืบทอดต่อไปดังนี้

1) **การวางแผนด้านกำลังคน (Man)** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินได้วางแผนให้มีสมาชิกกลุ่มมาร่วมดำเนินการผลิตชิ้นงานหัตถกรรมมากขึ้น โดยชักชวนเพื่อนที่เกษียณอายุราชการ รวมทั้งลูกหลานของกลุ่มสมาชิกเข้ามาช่วยมามากขึ้น โดยประธานกลุ่มมีแนวคิดในการเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ สอน และอบรมให้กับเพื่อน ลูกหลานรวมทั้งบุคคลที่สนใจ เข้ามาทำงานหัตถกรรม เพื่อสามารถสร้างชิ้นงานและสร้างรายได้ รวมทั้งเชิญสมาชิกไปร่วมออกงานแสดงสินค้าต่างๆ เพื่อให้เห็นแนวทางการสร้างรายได้ การสอนการขายให้กับสมาชิกในระบบออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งมีการวางแผนเปิดเฟรนไชน์ให้กับผู้สนใจร่วมลงทุนอีกด้วย ปัจจุบันมีสมาชิกเข้าร่วมเรียนรู้ และผลิตชิ้นงานหัตถกรรมเป็นรายได้เสริมแล้ว ประมาณ 15-20 คน

2) **การวางแผนด้านการเงิน (Money)** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินมีเป้าหมายในการทำงานด้านหัตถกรรมเพื่อรักษาคุณค่าของงานศิลปะหัตถกรรมเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนเรื่องการเงินประธานกลุ่มมีความพยายามในการขยายตลาดให้กว้างขึ้น โดยหาผู้ร่วมลงทุน เข้าร่วมงานแสดงสินค้าทั้งในต่างประเทศและต่างประเทศ เพื่อขยายแบรนด์สินค้าสู่สายตาของกลุ่มคนต่างๆ มากขึ้น และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในด้านรายได้ของกลุ่มในการมีคำสั่งซื้อสินค้าเข้ามามากขึ้น ประธานกลุ่มจึงได้สร้างแบรนด์ใหม่ขึ้นมา ชื่อ มนฮาสุ (Mon Ha Su) เป็นผู้ประกอบการใหม่ Start up เพื่อขยายตลาดทั้งในการขายในงานแสดงสินค้าและการขายระบบออนไลน์ เพื่อรับออเดอร์สินค้าส่งให้กับฝ่ายผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินอีกทางหนึ่ง ส่งให้สมาชิกทำชิ้นงานส่งตาม

ออเดอร์ได้มากขึ้น ทำให้มีรายได้ที่สูงขึ้น รวมทั้งการขยายตลาดที่เจาะกลุ่มลูกค้าที่กว้างขวางมากขึ้นด้วย

2. ด้านการจัดองค์กร (Organization)

มีการจัดองค์กร โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการเงินและ ฝ่ายบรรจุภัณฑ์ ดังนี้

ฝ่ายออกแบบ

ประธานกลุ่มก็จะให้สมาชิกได้เข้ารับการอบรมที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น และเพื่อสร้างให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และงานหัตถกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของศิลปะวัฒนธรรมไทย จะมีการไปดูงานในชุมชนต่างๆ ที่มีสถาปัตยกรรมไทย เพื่อนำลายที่เห็นตามโบสถ์ วัดต่างๆ นำมาสู่การออกแบบชิ้นงานที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นชิ้นงานที่แฝงด้านศิลปะวัฒนธรรมอยู่ด้วย เช่น ลายไทยตรงประตูวัดประยุรวงศ์ นำมาออกแบบงานเครื่องประดับที่เป็นงานทองเหลือง ใช้ปีกแมงทับเป็นส่วนประกอบ ทำให้ชิ้นงานมีความงดงามยิ่งขึ้น และสิ่งสำคัญในการออกแบบชิ้นงาน เมื่อประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มได้ออกแบบร่วมกันแล้ว ได้ส่งไปในกลุ่มไลน์ที่เป็นเครือข่ายและกลุ่มลูกค้าเพื่อให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นการวิจัยตลาดเบื้องต้น ก่อนที่จะผลิตสินค้าจริงออกจำหน่ายให้กับกลุ่มลูกค้า ดังภาพตัวอย่างของจิตรกรรมฝาผนังและลวดลาย ของโบสถ์วัดในฝั่งธนบุรีที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษาดินได้นำมาออกแบบชิ้นงานให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของฝั่งธนบุรี ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.14 ภาพผนังโบสถ์ชานตาครุสในชุมชนกุฎีจีน ชุมประตู่หน้าต่างวัดประยุรวงศ์ ฝั่งธนบุรี นำมาออกแบบสร้างสรรค์ชิ้นงานหัตถกรรม

แรงบันดาลใจในการออกแบบชิ้นงาน เกิดจากประธานและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินได้ไปร่วมประดิษฐ์ชิ้นงานส่วนประกอบการจัดสร้างพระโกศจันทร์ เพื่อใช้ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช ร่วมกับงานช่างสิบหมู่ กระทรวงวัฒนธรรม ในปี 2559 และได้นำองค์ความรู้ มาประยุกต์เข้ากับงานเครื่องประดับของกลุ่ม เช่น จากการทำอุบะสายรัดผ้ามาของพระเมรุมาศ ที่ทำอุบะด้วยปีกแมลงทับ ก็ได้นำองค์ความรู้นี้ มาย่อส่วน มาทำเป็นสร้อย ตุ้มหู การประดับในชิ้นงานจะใช้มุกแท้ และสร้อยเงินแท้ ทำให้ชิ้นงานปราณีต มีความงดงาม และมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.15 ร่วมประดิษฐ์ชิ้นงานส่วนประกอบการจัดสร้างพระโกศจันทร์ เพื่อใช้ในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชร่วมกับกรมศิลปากร

นอกจากนี้งานหัตถกรรมเย็บไม้ไผ่กระดาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ยังได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมไปออกบูทที่ต่างประเทศ เช่นที่ ประเทศเวียดนาม และประเทศจีน มีลูกค้าต่างประเทศที่ชมงานสนใจสินค้าเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นสินค้าที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทย เป็นของทำด้วยมือทุกชิ้น และมีการประดิษฐ์ชิ้นงานบางอย่างโชว์ในงานอีกด้วย

ฝ่ายการผลิต

ตอนนี้มีสมาชิกแม่บ้านเข้ามาร่วมอยู่ในกลุ่มผลิต 15-20 คน เพื่อรับงานไปทำการผลิตชิ้นส่วนต่างๆของผลิตภัณฑ์ นำมาประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งก่อนที่สมาชิกจะร่วมอยู่ในฝ่ายผลิตได้ จะต้องอบรมวิธีการทำชิ้นงานกับประธานกลุ่มหรือสมาชิกซึ่งมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการผลิต

ฝ่ายการเงิน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินมีประธานกลุ่มเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชี ดังนั้น ระบบการเงินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินจะมีระบบการเงินที่ถูกต้องและเป็นระบบ มีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการเงินให้กับสมาชิกในกลุ่มด้วย ด้านการเงิน (Budgeting) เริ่มแรกใช้เงินทุนในการก่อตั้งกลุ่มจำนวน 10,000 บาท กลุ่มใช้วิธีการบริหารการเงินภายในกลุ่ม โดยประธานกลุ่ม เป็นผู้มีความรู้

ความเชี่ยวชาญในการทำบัญชี จึงหาวิธีในการลดต้นทุนการผลิต เพราะการออกแบบต้องใช้เงินแพงมาก ถ้ามีค่าออกแบบ จึงใช้วิธีการออกแบบเองโดยการเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นศิลปะวัฒนธรรมในพื้นที่มาประยุกต์เข้ากับงาน การได้ออกบูท การส่งเสริมจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สนับสนุนการถ่ายทำชิ้นงานเครื่องประดับ โดยใช้ช่างแบบใส่เครื่องประดับและถ่ายทำ ออกมาเป็นสื่อรูปแบบต่างๆ ทำให้งานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินได้รับความนิยม มากขึ้น การได้รับการอบรมจากกระทรวงพาณิชย์ในการขายผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ชิ้นงานได้รับการพัฒนามากขึ้น

ฝ่ายบรรจุภัณฑ์

มีการพัฒนาการใช้แบบบรรจุภัณฑ์มาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการใช้สติ๊กเกอร์ พัฒนาเรียนรู้ผ่านการอบรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่หน่วยงานต่างๆจัดให้ ทำให้เกิดแนวคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานชิ้นเดียว และเป็นชุดงานของขวัญในโอกาสต่างๆ แต่ก็มีปัญหาตรงบรรจุภัณฑ์มีราคาสูง ทำให้ต้นทุนสูง ต้องสั่งผลิตจำนวนมากจึงจะได้ในราคาต่ำ ลงมาดั่งภาพตัวอย่างถุงกระดาษบรรจุภัณฑ์ ที่มีโลโก้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน สำหรับบรรจุสินค้าให้กับลูกค้าในโอกาสต่างๆ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.16 ภาพถุงกระดาษตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน

ในการจัดองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีการแบ่งงานให้กับสมาชิกตามความชำนาญ เมื่อมีออเดอร์เข้ามา จากผู้ประกอบการหรือลูกค้าที่เราไปออกบูท จะต้องวางแผนการผลิตชิ้นงานนั้นๆตามจำนวนออเดอร์ ให้กับสมาชิกฝ่ายผลิต เพื่อผลิตชิ้นงานให้ได้ตามจำนวน ในเวลาที่ลูกค้านัดรับงาน หรือมีออเดอร์จากในไลน์ช้อป ก็จะต้องแบ่งงานให้สมาชิกรับไปทำตามความถนัด ส่วนใหญ่สมาชิกเป็นแม่บ้าน ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชน มารับงานไปทำหรือทำร่วมกันในพื้นที่บ้านของประธานกลุ่ม ซึ่งตั้งเป็นที่ทำการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน การจ่ายเงินให้กับสมาชิกเป็นรายชิ้นตามจำนวนชิ้นงานที่ทำได้ ในแต่ละออเดอร์ที่สั่งเข้ามา ซึ่งทั้งฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายบรรจุภัณฑ์และฝ่ายการเงินได้มีการทำงานที่ประสานสัมพันธ์กันไม่ได้แบ่งฝ่ายอย่างเป็นทางการ สมาชิกกลุ่มจะทำงานช่วยเหลือกันในฝ่ายต่างๆตามความชำนาญ

3. ด้านการนำ (Leading)

ในการบริหารจัดการด้านการนำ(Leading) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน นำโดย คุณภัทธมน ประธานกลุ่ม ได้พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินให้มีความเจริญเติบโต มีการขยายงานมากขึ้น จึงได้ตั้งบริษัท มนฮะสุ (Monhasu) ขึ้นมาโดยประธานกลุ่ม เพื่อรับงานมาส่งต่อให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน อีกทางหนึ่งด้วย โดยมีหลักการและแนวคิดของการนำกลุ่มเสนอในมิติต่างๆได้ดังนี้

3.1 มิติด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในองค์กร (Coordinating and Directing)

เนื่องจากประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เป็นผู้ที่ไม่เรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ จึงได้รับการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประสานงานกับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการขายผ่านสื่อออนไลน์ เฟสบุค ไลน์ แพนเพลส เป็นต้น ซึ่งทำให้การประสานงานที่ดี รวดเร็ว ทันสมัย และประธานกลุ่มมีความเป็นผู้นำที่โดดเด่น นำไปสู่การนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ การนำผลิตภัณฑ์ไปโชว์และแข่งขัน ในเวที หรือรายการทีวีต่างๆ เพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จัก และการได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานต่างๆอีกด้วย อาทิ เช่น รายการ sharkshow และการประสานงานกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เข้าร่วมงานในฐานะของวิทยากรในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และการจัดแสดงสินค้าในงานต่างๆที่หน่วยงานจัดขึ้น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในกลุ่มได้พัฒนาคุณภาพงานและมีโอกาสนำเสนอในการแสดงสินค้าในงานต่างๆมากขึ้น ได้แก่ การออกบูทในงาน OTOP นวัตกรรมี รวมทั้งงานอื่นๆของหน่วยงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ

3.2 การชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจและการกระตุ้น (motivating) ในการดำเนินงาน

ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีการชักจูงโน้มน้าวจิตใจ โดยใช้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นลูกหลานและกลุ่มเพื่อนที่เกี่ยณอายุราชการมาร่วมกันทำงาน เพื่อให้เห็นคุณค่าของงาน ทัศนคติ ใช้เวลาว่างสร้างงานสร้างรายได้ร่วมกัน เกิดกิจกรรมในกลุ่มที่มีความสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันในชุมชนด้วย

3.3 การดูแลสั่งการ (Commanding) สำหรับการบังคับบัญชาสั่งการของกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจอาสาเข้าร่วมงาหรือกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งเป็นลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่ดำเนินการจนถึงปัจจุบันซึ่งทุกคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจะทำงานในลักษณะที่ช่วยเหลือกันและกัน(collaborative)หรืออาจเรียกว่า“ใช้ใจ” มิได้มีการสั่งการเพียงแต่ทุกคนรู้ว่าจะมีชิ้นงานที่ได้รับออเดอร์เข้ามา ก็จะมีการรวมตัวและช่วยกัน เพื่อให้งานของกลุ่มเสร็จทันตามคำสั่งซื้อนั้นและบรรลุเสร็จสิ้นตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

3.4 การติดต่อสื่อสารและการบริหารความขัดแย้ง (Communication and Conflict Management) จากการสอบถามประธานและสมาชิกกลุ่มในเรื่องการติดต่อสื่อสารส่วนใหญ่จะใช้การติดต่อผ่านทางไลน์กลุ่ม ซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างดี เมื่อมีคำสั่งซื้อเข้ามา ประธานกลุ่มจะรับคำสั่งซื้อแล้วแจ้งสมาชิกให้มารับงาน ส่วนความขัดแย้งของกลุ่มไม่มีเพราะสมาชิกสามารถทำงานได้โดยอิสระ และบริหารงานได้ด้วยตนเอง อาจจะทำที่บ้านหรือทำร่วมกันก็ได้ และจากความสัมพันธ์ที่เป็นเพื่อนและลูกหลานเป็นส่วนใหญ่ก็เลยไม่มีปัญหาความขัดแย้ง

4. ด้านการควบคุม (Controlling)

การบริหารจัดการด้านการควบคุม(Controlling) ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันจะเป็นการการสอดส่องดูแลกัน ของสมาชิกและเชื่อถือในความรู้ความสามารถทางด้านหัตถกรรมที่มีต่อกัน (Trust) ซึ่งการควบคุมของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินนี้มีในมิติของการ การตรวจสอบ (Monitoring) เปรียบเทียบ (Comparing) และแก้ไข (Correcting) ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 การตรวจสอบ (Monitoring) สำหรับการตรวจสอบในการควบคุมคุณภาพของงานหัตถกรรมวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน มีใช้การตรวจสอบเพื่อการตัดสินใจให้คุณหรือทำโทษแต่เป็นการตรวจสอบเพื่อการพัฒนา(Monitoring for Development) ทั้งในด้านการพัฒนาคน และด้านคุณภาพของสินค้าหัตถกรรมที่นำออกจำหน่าย ซึ่งเป็นหน้าที่ประธานของกลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของชิ้นงาน ที่ออกมาจำหน่ายให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า ก่อนส่งถึงมือลูกค้า ในการด้านพัฒนาคนเป็นการพัฒนาให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในระบการขายและการประชาสัมพันธ์สินค้า โดยส่งสมาชิกเข้ารับการอบรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เปิดการอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามที่ตนถนัดอย่างแท้จริง อีกทั้งมีการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม ให้พัฒนายิ่งขึ้น ลดความผิดพลาดของสินค้า รักษามาตรฐานของสินค้าหัตถกรรม ให้เป็นมาตรฐานตามแบบแผนของงานหัตถกรรม ที่ทำมือทุกชิ้น งานต้องออกมาประณีต สืบทอดความเป็นศิลปะวัฒนธรรมไทย และควมมีอัตลักษณ์ของงานหัตถกรรมเยื่อไม้โยกระดาษควบคู่ไปด้วย

4.2 เปรียบเทียบ (Comparing) สำหรับการเปรียบเทียบงานหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินนั้นเป็นการเปรียบเทียบกับงานหัตถกรรม งานปั้น ซึ่งมีอยู่ทั่วไป ซึ่งงานหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินจะมีความเฉพาะ (Specifics) ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ (Identity) และการออกแบบที่ร่วมสมัย สามารถใช้เป็นเครื่องประดับได้ในโอกาสต่างๆ ความเฉพาะเจาะจงของวัสดุเยื่อไม้โยกระดาษที่ไม่มีกลุ่มวิสาหกิจใดในประเทศที่มีลักษณะเหมือนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน ดังที่ได้รับเลือกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมให้ไปร่วม

แสดงสินค้าที่ต่างประเทศหลายครั้ง ดังภาพแผ่นโปสเตอร์ที่ได้รับการสนับสนุนและจัดทำโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในงานแสดงสินค้าที่จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ที่ห้าง ICON SIAM ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2562 ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.17 แผ่นโปสเตอร์ที่ได้รับการสนับสนุนและจัดทำโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในงานแสดงสินค้าที่จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

4.3 แก้ไข (Correcting) สำหรับการแก้ไขตามแนวปฏิบัติของงานหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เน้นการแก้ไขพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญการการประดิษฐ์ชิ้นงานใหม่ๆให้เป็นที่ไปตามความต้องการตามยุคสมัย ซึ่งการแก้ไขนี้ จะอาศัยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ (Expert Coaching) ซึ่งเป็นวิทยากรของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ในลักษณะของเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำช่วยเหลือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Administer Coaching) และการแนะนำแก้ไขในลักษณะ เพื่อนแนะนำซึ่งกันและกัน (Peer Coaching) และการแก้ไขจากข้อเสนอของลูกค้า ซึ่งจะเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานหัตถกรรมของกลุ่ม และรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของงานเย็บไม้ไผ่กระดาศที่เป็นเจ้าแรกของไทย ในรูปแบบเครื่องประดับที่ทันสมัย ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินให้สืบทอดต่อไป

โดยสรุปพบว่าการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีการวางแผนทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว มีการจัดองค์กรที่แบ่งเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการเงิน และฝ่ายบรรจุภัณฑ์ มีการนำโดยประธานกลุ่มที่ประสานการดำเนินงานและอำนวยความสะดวกให้กลุ่มได้มีผลผลิตของชิ้นงานออกมาอย่างต่อเนื่อง มีการประสานกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ในการจัดแสดงสินค้าในโอกาสต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการควบคุม ตรวจสอบ แก้ไขชิ้นงานหัตถกรรมให้มีความเป็นเอกลักษณ์ และชิ้นงานที่สวยงาม มีคุณค่า สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และมีการออกแบบชิ้นงานที่เผยแพร่สืบสานวัฒนธรรมไทยผั่งธนบุรี

ศึกษาเพิ่มเติมได้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การจัดการความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมผั่งธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน (สมจินตนา จิรายุกุล, 2562)

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานวัฒนธรรมทางดนตรีไทยฝั่งธนบุรี วิทยาลัยศึกษาศาสตร์บ้านพาทย์โกศ และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านวัฒนธรรมทางดนตรีไทย

ตอนที่ 2 ความเป็นมาและการบริหารจัดการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี วิทยาลัยศึกษาศาสตร์บ้านพาทย์โกศ

2.1 ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกศ

แหล่งสร้างศิลปินทางดนตรีไทย

บ้านพาทย์โกศ ตั้งอยู่บริเวณ บ้านเลขที่ ๗๘ ถนน.อรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มรดกอันล้ำค่าบ้านพาทย์โกศบ้านครูดนตรีไทย มีอยู่หลายบ้านหลายสำนัก ที่ยังคงรักษารากฐานทางศิลปวัฒนธรรม และที่ทำหน้าที่สืบทอดส่งเสริม อนุรักษ์มรดกด้านดนตรีไทยเสมอมา เช่น บ้านปลายเนิน (วังคลองเตย) บ้านศิลปะบรรเลง บ้านพาทย์โกศ บ้านพาทย์กุล บ้านดุริยประณีต บ้านดุริยพันธ์ และ บ้านครูสำราญเกิดผล เป็นต้นโดยเปิดการเรียนการสอนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ตามอัธยาศัย) ซึ่งมีความใกล้ชิดผูกพันกันเป็นอย่างดีระหว่างครูกับลูกศิษย์โดยมีการถ่ายทอดสรรพวิชา ทางดุริยางคศิลป์ไทย ตามหนทางของโครงสร้างรูปแบบทาง แต่ละสำนักวิชานั้นๆ บ้านครูดนตรีไทย ที่ยังคงรักษารูปแบบอย่างเดิม ๆ มีหลายสายสกุล ทั้งนี้บ้านดนตรีไทยสำนักหนึ่งที่มีความครบถ้วนบริบูรณ์ ในการทำหน้าที่ตอบสนองโครงสร้างทางสังคม ตั้งแต่ บ้าน-วัด-โรงเรียน-วัง ก็คือ “บ้านพาทย์โกศ” นั่นเอง

คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ กล่าวว่า ตั้งแต่ที่เดี่ยวครอบครัวของท่านมาจากกรุงศรีอยุธยา คุณปู่ของท่าน (หลวงกัลยาณมิตรดาวาส) เล่าให้ลูกหลานทราบต่อ ๆ กันมาว่า สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไม่ได้มีบ้านอยู่ที่หลังวัดกัลยาณมิตร อยู่กันที่แพริมแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไป แต่ไม่ทราบว่าเป็นที่ใด คุณทวด คือ ของหลวงกัลยาณมิตรดาวาส (ไม่ได้บันทึกนามไว้) มีบ้าน และกลุ่มเครือญาติทำอาชีพ และเป็นเจ้าภาษีปูน (ปูนแดงที่กินกับหมาก) ส่งภาษีปูนให้เป็นของหลวงประจำมาตั้งแต่ไหนแต่ไรก็ไม่ทราบได้ ต่อมาในสมัยรัชกาล ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (เจ้าสัวโต สกุลกัลยาณมิตร) เมื่อครั้งยังเป็นพระยาราชนิกูลดี เจ้ากรมพระสุรัสวดีกลางได้ซื้อที่ดินในบริเวณใกล้กับตำบลกุฎีจีนฝั่งธนบุรี แล้วสร้างวัดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ปีแรกในสมัยรัชกาลที่ ๓ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อก่อนครองราชย์สมัยที่ทรงกรมเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ท่านทำมาค้าขายสำเภากับประเทศจีน ท่านเคยร่วมคิดค้าขายสำเภากับบิดาของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (เจ้าสัวโต)คือหลวงพิชัยวาริ (เจ้าสัวมั่ง สกุลเดิม แซ่อึ้ง) จนมีกำไรดี ชอบพอและรักนับถือกับครอบครัวของเจ้าสัวโตว่า เป็นมิตรที่ดีต่อกันมาช้านาน

จึงได้ทรงร่วมทำบุญสร้างวัดด้วย โดยพระราชทานเงินสร้างพระอุโบสถ เมื่อปีพ.ศ.๒๓๘๐ ตั้งพระทัยให้มีลักษณะสูงใหญ่มองเห็นเด่นเป็นสง่าริมแม่น้ำตรงข้ามฝั่งพระนครหลวงให้เหมือนกับกรุงศรีอยุธยา ที่มีวัดพนัญเชิงเป็นวัดของพ่อค้าชาวจีน สร้างไว้กับคนละฝั่งแม่น้ำกับเกาะกรุงศรีอยุธยา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นพระประธานในพระอุโบสถด้วย ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า “ พระโต ” (พระพุทธรูปรัตนนายน) เป็นที่นับถือมากของชาวจีน เรียกขานนามพระประธานองค์นี้ว่า ซำปอฮุงกง หรือซำปอกง พระอุโบสถและพระประธานองค์นี้ เมื่อคุณหญิงเป็นเด็กซุกซน ก็มีเรื่องสนุกเล่าให้ฟัง ดังจะได้กล่าวต่อไปสร้างพระอุโบสถแล้วเสร็จไม่นานนัก ท่านเจ้าอาวาสจะมีนามใดไม่สามารถค้นได้ มีความสนิทสนมกับครอบครัวของคุณปู่คุณหญิงไพฑูริย์มาก ได้ชักชวนให้มาสร้างบ้านอยู่ในเขตที่ดินหลังวัด ย้ายมาด้วยกันครั้งนั้นเป็นครอบครัวใหญ่ มีญาติพี่น้องในสายสกุลชู้สตัย ย้ายมาอยู่พร้อมกันด้วย ส่วนจะเป็นปีใดไม่สามารถสืบได้ ทราบแต่ว่าตั้งแต่หลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ พาทยโกศล) อยู่ในวัยหนุ่มและยังดูแลเรื่องภาษีปูน โดยมอบให้ครอบครัวของท่านมาเป็นผู้ช่วยดูแลวัด ต่อมาเจ้าพระยาบดินทร์ดาชา (สิงห์ สิงหเสนี) เห็นว่าครูทับเป็นคนดี แต่ไม่มีทรัพย์ จึงคิดอ่านขังจูงให้ทำงานผูกภาษีซึ่งไม่สักร เพื่อจะได้พอมีพอกินมากขึ้น ทำอยู่ได้ ๒-๓ ปี ก็ต้องเลิกเพราะเป็นคนใจดีมีนิสัยขี้เกรงใจคน ไม่สันทัดในการเป็นพ่อค้า จึงหันมาทำแต่เรื่องดนตรีและดูแลวัดกัลยาณมิตรต่อมา จนได้เป็นที่หลวงกัลยาณมิตตาวาส ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ครอบครัวของท่านจึงเป็นที่เคารพนับถือ และคงทำหน้าที่ช่วยดูแลวัดเรื่อยมา จนถึงสมัยของคุณครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ก็ได้ดูแลวัดเช่นเดียวกัน ถึงกับมีผู้ล้อเลียนว่า จางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นนายป่าช้าของวัดกัลยาณมิตรมีแม่น้ำใกล้ท่าเรือมีต้นมะม่วงขนาดใหญ่มาก แม่กิ่งก้านสาขาร่มรื่น ต่อมาน้ำเขาเตลิ่งพังลึกเข้ามาจนถึงต้นมะม่วงใหญ่นั้น ท่านเจ้าอาวาสจึงหารือกับหลวงกัลยาณมิตตาวาส ริดตัดมะม่วงต้นใหญ่ก่อนจะล้มลงในแม่น้ำ ได้ไม้มาหลายท่อน ได้ทิ้งไว้จนแห้งสนิท แล้วก็ยกมาไว้ที่บ้านต่อมา ได้สร้างขึ้นเป็นตะโพนมอญขนาดใหญ่มาได้ถึง ๔ ใบ ท่านให้ชื่อตะโพนชุดนั้นว่า “ สมิงอัมพฤกษ์ทั้งสี่ ” ได้ใช้งานในราชการหลายครั้ง งานใหญ่ที่สุดก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ คือใช้ประโคมในงานพระศพ สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุทนต์มหาราชินี พระราชเทวีในรัชกาลที่ ๕ พระมารดาของ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ต่อไปนี้จะออกพระนามว่า “ หลงกระหม่อมบริพัตร ” ตะโพนทั้งชุดนี้ ยังเก็บรักษาไว้ที่บ้านของตระกูลพาทยโกศล มาจนทุกวันนี้ บ้านของตระกูลพาทยโกศล ประกอบด้วยบ้าน ๓ หมู่ หมู่ที่ ๑ เป็นบ้าน ๒ ชั้น สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง ชั้นบนเป็นที่เก็บอัฐิบรรพบุรุษตระกูลพาทยโกศล ส่วนมากจะปิดตาย นาน ๆ จึงจะมีการเปิดเพื่อทำบุญเลี้ยงพระสักครั้งหนึ่ง หมู่ที่ ๒ อยู่ฝั่งเดียวกับบ้านเดี่ยวของบ้านใน เป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูงพอคนเดินลอดได้ อยู่ติดกับคลองวัดกัลยาณมิตร เรือนชั้นเดียวนี้ ฟากหนึ่งเป็นห้องโถงใหญ่ สำหรับเก็บเครื่องดนตรีทั้งหมด หมู่ที่ ๓ เรียกว่า บ้านใหม่ อยู่เคียงกันกับ บ้านเครื่อง มีทางคนเดินกันกลาง เป็นบ้านที่ของ

คุณยายเจริญ สำหรับการอยู่อาศัย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอรูปแบบบ้านพาทย์โกศล ตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยของ ร.อ.อุทัย พาทย์โกศล

จากอดีตสู่ปัจจุบันบ้านพาทย์โกศลยังคงได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้น จากพระบรมวงศ์ชนานุวงศ์ในราชวงศ์จักรีในการทำนุบำรุงบ้านพาทย์โกศล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งสืบสานวัฒนธรรมทางดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระเทพฯ โดยทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการปลูกสร้างบ้านเครื่องฟุ้งธนาฯ โดยได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินมาบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการส่วนพระองค์ ซึ่งบ้านเครื่องหลังใหม่นี้มีความมั่นคงแข็งแรงและสามารถยืนหยัดต่อไปอีกนานเท่านาน (วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2561)

ภาพที่ 4.18 ภาพบ้านพาทย์โกศลปัจจุบัน และวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล

(วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2561)

2.2 วิถีวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล แหล่งสืบสานวัฒนธรรมดนตรีไทย พระมหากรุณาธิคุณแห่งราชจักรีวงศ์

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบ้านพาทย์โกศล พบประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ คือวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลเป็นวงดนตรีเอกชนที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศ์ชนานุวงศ์ พระองค์สำคัญในแต่ละยุคสมัยและได้รับความไว้วางใจให้ได้รับใช้ในงานสำคัญต่างๆมากมาย ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับเหตุการณ์สำคัญและความเกี่ยวข้องของทายาทแต่ละรุ่นของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ดังนี้ (วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2561)

รัชกาล	พระบรมวงศานุวงศ์	รุ่น	พระมหากษัตริย์คุณที่ได้รับ
รัชกาลที่ 1-4		รุ่นที่ 1-3	-
รัชกาลที่ 5		รุ่นที่ 4 หลวงกัลยาณมิตตาวาส (ทับ) เจ้ากรมวัดกัลยาณมิตร	ถวายการสอนดนตรีไทยพระบรมวงศานุวงศ์
รัชกาลที่ 5-7	-เสด็จในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	รุ่นที่ 5 จางวางทั่ว พาทยโกศล	รับหน้าที่ควบคุมวงปี่พาทย์
	- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์		ได้รับตำแหน่งจางวางในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์
	-สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต		-รับหน้าที่ควบคุมวงปี่พาทย์และเป็นครูดนตรีในวังบางขุนพรหม - ได้ศึกษาแนวทางการประสานเสียงแบบดนตรีตะวันตกจากพระองค์ - ถ่ายทอดความรู้ให้กองแตงวงทหารเรือและกองแตงวงมหาดเล็กรักษาพระองค์ - พระราชทานนามสกุล”พาทยโกศล”พระราชทานชื่อ”เทวาประสิทธิ์” ให้บุตรชายของท่านจางวางทั่ว
รัชกาลที่ 6-9	- สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต	รุ่นที่ 6 ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล และคุณหญิงไพฑูริย์ กิติวรณ (พาทยโกศล)	ได้รับการถ่ายทอดวิชาทางการดนตรี
	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดีพินิต		นำวงพาทยโกศลซึ่งเป็นรุ่นเด็กเข้าอยู่ในวังสวนผักกาดและบรรเลงเมื่อในวังมีงานในนามวังสวนผักกาด
	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙		รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำเพลงโหมโรงมหาจุฬาลงกรณ์เป็นทางไทยเดิมถวาย
	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี		ถวายการสอนซอด้วงและซออู้ให้แก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
	ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ		ถวายการสอนซอสามสายให้แก่ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ
สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ฯ	ถวายการสอนซออู้ให้แก่เจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ฯ		

รัชกาลที่ 9	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	รุ่นที่ 7 ร้อยเอกอุทัย พาทยโกศล	- พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปรับราชการที่โรงเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็นครูดนตรี - พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ร่วมบรรเลงดนตรีในงานพระราชพิธีสำคัญต่างๆ
รัชกาลที่ 9 -รัชกาลปัจจุบัน	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	รุ่นที่ 8 นางสาวนพวรรณ พาทยโกศล และนาย ยุทธนา พาทยโกศล	- พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ถวายงานการขับร้องเพลงไทย ณ วังบ้านปลายเนิน(คุณนพวรรณ พาทยโกศล)- ทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ในการทำนุบำรุงและจัดสร้างบ้านพาทยโกศลหลังใหม่

ที่มา : วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2561

2.3 แนวทางการบริหารจัดการวงดนตรีบ้านพาทยโกศล : อนุรักษ์ หรือ ผลกำไร

การวิจัยนอกเหนือจากการศึกษาถึงประวัติและสภาพปัจจุบันของบ้านพาทยโกศลแล้วสาระสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การศึกษาถึงหลักการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การเป็นแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practices) ในด้านการอนุรักษ์และการดำรงอยู่ของวงดนตรีซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งแนวทางการศึกษาการบริหารจัดการของวงดนตรีบ้านพาทยโกศล มี 4 ด้าน หรือ POLC (Bartol& Martin, 1991) อันประกอบด้วย ด้านการวางแผน(Planning) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) ด้านการนำ (Leading) และด้านการควบคุม(Controlling) จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ทายาทซึ่งเป็นผู้บริหารรุ่นที่ 8 และศิษย์บ้านพาทยโกศล สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน (Planning)

ผลจากการศึกษาถึงการดำรงอยู่ถึง 9 รัชกาลของกรุงรัตนโกสินทร์ของวงดนตรีพาทยโกศลในมิติของการวางแผน (Planning) นั้น พบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทายาททุกรุ่นใช้ความเป็นศิลป์ ความรักและเจตนาธรรมที่จะสืบสานศิลปะวัฒนธรรมทางดนตรีไทยเป็นหลักในการดำเนินงานดังนั้นลักษณะการวางแผนเป็นตามวิถีทางของศิลปินมากกว่าการมุ่งหวังผลกำไรจากการดำเนินกิจการของวงซึ่งสามารถจำแนกตามได้ดังนี้

1.1 การวางแผนด้านกำลังคน (Man) วงดนตรีบ้านพาทยโกศลมีการวางแผนด้านกำลังคนโดยการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยทายาทผู้สืบทอดจะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและในแต่ละรุ่นมีการรับลูกศิษย์ และลูกศิษย์จะมีการรับลูกศิษย์ของตนเอง ในสังกัดของวงดนตรีไทยบ้านพาทยโกศลและถ่ายทอดทางเพลงของบ้านพาทยโกศล ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งในอดีตการรับลูกศิษย์มีการดูแลอย่างใกล้ชิดเหมือนลูกหรือญาติซึ่งมีลูกศิษย์หลายคนพักอาศัยกินอยู่ในบ้านของครูเพลงโดยมีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด แต่ในปัจจุบันแนวทางการวางแผนได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ซึ่งในปัจจุบันความนิยมในวงดนตรีลดน้อยลงการดูแล

กำลังคนหรือลูกศิษย์ เป็นลักษณะของการแบ่งปันช่วยเหลือกันระหว่างลูกศิษย์รุ่นต่างๆกับทายาทผู้สืบทอด ในการดูแลรักษาวงการเล่นดนตรีปรับจากอาชีพหลักในการเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นอาชีพเสริม ดังนั้นในปัจจุบันศิษย์บ้านพาทย์โกศลจึงมีอยู่ในองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน การฝึกคนเตรียมคนเป็นไปตามลักษณะงานที่รับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานมงคลงานอวมงคล ส่วนงานพระราชพิธีและงานที่ทำถวายพระบรมวงศานุวงศ์จะเป็นงานเฉพาะกิจ ซึ่งต่างจากอดีต ที่เป็นงานพระราชพิธีและงานแสดงถวายพระบรมวงศานุวงศ์ ที่วางอยู่ในพระอุปถัมภ์ การเตรียมคนในปัจจุบันจะขึ้นอยู่กับผู้รับงาน โดยอาจจะเป็นผู้บริหารหรือลูกศิษย์เป็นผู้รับการฝึกซ้อมต่าง ๆ จะเป็นการนัดหมายกันด้วยวาจาอาศัยความใกล้ชิด โดยจะมีการรวมวงเพื่อทำการฝึกซ้อมก่อนไปทำการแสดง ส่วนการฝึกซ้อมนอกเหนือจากเพื่อทำการแสดงจะเป็นลักษณะของการนัดหมายอย่างไม่เป็นทางการ ในเวลาว่างจากงานประจำที่ทำอยู่ ถือเป็นกรพบปะกระชับความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์แต่ละรุ่นและยังถึงเป็นการเตรียมความพร้อมของวงอีกด้วย จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารซึ่งเป็นทายาทรุ่นปัจจุบันถึงการวางแผนกำลังคนของวง พบว่า ปัจจุบันผู้เล่นดนตรีเป็นลูกศิษย์เก่าในรุ่นที่หลากหลายนอกเหนือจาก 25 คน ซึ่งแต่ละคนมีความรักและผูกพันและได้รับการเลี้ยงดูจากผู้บริหารวงตั้งแต่นานในอดีต ในปัจจุบันภายใต้การดูแลของทายาทรุ่นปัจจุบันยังไม่มีมีการรับศิษย์เพิ่มเติม ซึ่งศิษย์พาทย์โกศลรุ่นล่าสุดมีอายุประมาณ 35 ปี ส่วนการรับศิษย์รุ่นใหม่ทางผู้บริหารได้มีการวางแผนในการเปิดสอนในอนาคตอันใกล้เนื่องจากสถานที่ที่มีความพร้อมกับการรองรับศิษย์รุ่นใหม่ในอนาคตน

1.2 การวางแผนด้านการเงิน (Money) วงดนตรีพาทย์โกศลดำเนินกิจการของวงตามวิถีแห่งศิลปินที่มุ่งสืบสานวัฒนธรรมทางดนตรีไทย ถ้าจะกล่าวถึงการวางแผนด้านการเงินนั้น คงมีอาจเปรียบเทียบกับธุรกิจเอกชน โดยทั่วไปที่มีการวางแผนทางการเงินเพื่อให้มีกำไรสุทธิมากที่สุดหรือให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด แต่การวางแผนด้านการเงินของวงดนตรีไทยบ้าน พาทย์โกศลมีเป้าหมายสูงสุด ในการสร้างสรรค์และอนุรักษ์มรดกทางดนตรีไทยและความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนในวง ซึ่งอดีตรายรับของวงส่วนใหญ่มาจากการได้เข้าเป็นวงดนตรีในสังกัด พระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งถือเป็นรายรับที่มีความมั่นคง จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบันรายรับส่วนใหญ่มาจากการรับงานทั่วไป ซึ่งมีทั้งการรับงานแสดงโดยตรงกับทายาทผู้บริหารวงดนตรี และการรับงานแสดงโดยผ่านศิษย์บ้านพาทย์โกศล โดยศิษย์ที่รับงานจะมาเช่าเครื่องดนตรีไปทำการแสดง และก็มีบางโอกาสที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าร่วมงานพระราชพิธีสำคัญ และรายได้บางส่วนมาจากการประกอบอาชีพของผู้บริหารวงซึ่งมีการแบ่งปันมาใช้ในการดูแลวงซึ่งรายได้เหล่านี้จะนำมาใช้ในการทำนุบำรุงเครื่องดนตรีต่างๆให้พร้อมต่อการใช้งานรวมถึงการอนุรักษ์แต่งงานต่างๆที่บ้านพาทย์โกศลรับนั้นมีใช้ทุกงานที่จะมีรายรับ บางงานเป็นงานที่ไม่มีค่าตอบแทนหรือเรียกว่างานช่วย ซึ่งเป็นงานของมิตรสหายสนิทซึ่งมีอย่างมากมายนักดนตรีทุกคนมารวมตัวกันและบรรเลงอย่างเต็มกำลังและ

ความสามารถ แต่อย่างไรก็ตามรายได้ดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาในทุกด้าน นอกจากนี้วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศยยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพฯสยามบรมราชกุมารี ในการอุปถัมภ์ในการให้ร่วมงานพระราชพิธีสำคัญรวมถึงการพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ในการสร้างบ้านเครื่องฯหลังใหม่ ซึ่งถึงเป็นการต่อยอดถึงความมั่นคงและยั่งยืนของการดำรงอยู่ของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศย ฉะนั้นการวางแผนด้านการเงิน กับศิลปินจึงเป็นสิ่งที่ไม่เป็นระบบแบบแผนหรือมุ่งการวางแผนเพื่อผลกำไรสูงสุด มีแต่ความมุ่งหวังในการสร้างสรรค์ผลงานทางการดนตรีที่ดีมีคุณค่าและอนุรักษ์บ้านเครื่องพาทย์โกศยให้คงอยู่สืบไป

1.3 การวางแผนด้านเครื่องดนตรี (machines) เครื่องดนตรีบ้านพาทย์โกศยได้รับการดูแลอย่างดีจากทายาททุกรุ่นซึ่งยังคงดูแลและรักษาเครื่องดนตรีให้พร้อมรับงานแสดงและมีการสั่งทำเครื่องดนตรีชุดใหม่บ้างในบางชิ้นตามความเหมาะสมและอายุการใช้งานโดยมีลูกศิษย์ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งเครื่องดนตรีที่มีอยู่นั้นพร้อมที่จะรองรับงานที่หลากหลายและหลายระดับราคา ทางวงดนตรีพาทย์โกศยยังมีเครื่องดนตรีมุก ที่จะถูกนำมาใช้ในงานสำคัญหรือเจ้าภาพที่มีฐานะทางการเงินที่ดี ในปัจจุบันด้านการวางแผนเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศยมุ่งไปที่การดูแลรักษาแต่เครื่องดนตรีที่เก่าไม่สามารถใช้งานได้ก็ยังคงถูกเก็บรักษาไว้ให้ลูกศิษย์ได้กราบไหว้บูชาและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้หวนรำลึกถึงครูและความสุขที่ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีไทย

2. ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

การบริหารจัดการด้านการจัดองค์กร ของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้บริหารรุ่นปัจจุบัน พบว่า การจัดการองค์กรมิได้มีสายการบังคับบัญชาใดที่มีความชัดเจนและซับซ้อน ลักษณะจะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารวงกับลูกศิษย์ซึ่งสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์หน้าที่ได้ดังนี้

ผู้บริหารวง มีหน้าที่สำคัญคือ

- 1) การดูแลรักษาบ้านเครื่องให้พร้อมที่จะเป็นศูนย์รวมของศิษย์ที่จะใช้ในการฝึกซ้อมไหว้ครู หรือพบปะกันในยามที่มีเวลาว่าง
- 2) การดูแลเครื่องดนตรีให้มีสภาพพร้อมใช้งาน ซ่อมแซม สร้างเครื่องดนตรีบางชนิดเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็นและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคอื่นๆ
- 3) รับงานแสดงหรือการให้เช่าเครื่องดนตรีเฉพาะในกลุ่มลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศย
- 4) ประสานงานจัดหาผู้บรรเลงดนตรีในงานต่างๆซึ่งจะเป็นศิษย์วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศย
- 5) อำนวยความสะดวกด้านสถานที่และเครื่องดนตรีในการฝึกซ้อม ลูกศิษย์มีหน้าที่สำคัญคือ

- 1) รับประทานอาหารแสดงต่างๆและจัดหาผู้บรรเลงในกลุ่มลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศล
- 2) ฝึกซ้อมเตรียมการแสดง
- 3) ดูแลบ้านและเครื่องดนตรีตามแต่โอกาสที่เหมาะสมตามกำลังและความสามารถ
- 4) ร่วมงานสำคัญของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลในโอกาสสำคัญต่าง

ในปัจจุบันบ้านพาทย์โกศลยังมีได้รับศิษย์ลูกศิษย์เพิ่มเติม ดังนั้นการแสดงหรือการออกงานต่างๆ ของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศล เกิดจากการร่วมแรงรวมใจกันและความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างยาวนานเสมือนญาติ ทำให้ทุกคนยินดีและเต็มใจที่จะช่วยงานของวงดนตรีโดยมิได้คำนึงถึงรายรับเป็นสิ่งสำคัญ โดยมิต้องมีการร้องขอหรือสั่งการทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ

3. ด้านการนำ (Leading)

การบริหารจัดการด้านการนำ (Leading) วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล เป็นสิ่งที่ทางผู้บริหารและทายาทในแต่ละรุ่นกระทำมาอย่างต่อเนื่องตลอด 9 รัชกาลแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทายาทผู้รับสืบทอดในแต่ละรุ่น ถือเป็นศูนย์รวมใจของศิษย์บ้านพาทย์โกศลทุกคนทุกรุ่น และผู้นำที่สร้างความเชื่อถือนั่นใจและไว้วางใจให้กับบุคคลภายนอก ให้วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลร่วมงานในพิธีการต่างๆ จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ทายาทและศิษย์วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลสามารถสกัดหลักการแนวคิดของการนำซึ่งจะนำเสนอในมิติต่างๆได้ดังนี้

3.1 มิติด้านประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในองค์กร (Coordinating and Directing) การบริหารจัดการด้านการนำ (Leading) ในมิติของการประสานงานและการอำนวยความสะดวกของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลโดยหลักนั้นเป็นส่วนของผู้นำของวงคือผู้บริหารซึ่งเป็นทายาทที่รับสืบทอดมาซึ่งตั้งแต่วัยแรกจนถึงรุ่นที่ 7 คือ ครูทเวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล และคุณหญิงไพฑูริย์ กิติวรณ เนื่องจากการดูแลลูกศิษย์นั้นยังเป็นแบบครอบครัวบ้านเครื่องพาทย์โกศล นอกเหนือจากเป็นที่ฝึกซ้อมและที่พักอาศัยของครูดนตรี ยังเป็นที่อยู่ที่กินของศิษย์ตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงมีครอบครัว และอาชีพศิลปินนักดนตรีถือเป็นอาชีพหลักของทุกคน ดังนั้นการประสานงานและการอำนวยความสะดวกจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ทายาทผู้เปรียบเสมือนพ่อแม่ของลูกศิษย์ทุกคน แต่เมื่อกาลเวลาและสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปการประสานงานและการอำนวยความสะดวกต่างๆก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างทายาทและลูกศิษย์ ซึ่งต่างจากในอดีตที่ศูนย์กลางของการบริหารต่างๆอยู่ที่ทายาทที่เป็นครูดนตรีไทยเป็นสำคัญ และรูปแบบในการดูแลศิษย์มีการเปลี่ยนแปลงไปอาชีพนักดนตรีกลายเป็นอาชีพเสริมมิใช่อาชีพหลักเหมือนในอดีตลูกศิษย์ทุกคนมีงานประจำอยู่ในวงการที่หลากหลายวงการ ดังนั้นถือเป็นการเปิดโอกาสให้การรับงานแสดงต่างๆ มีช่องทางที่มากขึ้น ถึงแม้งานแสดงที่ใช้วงดนตรีไทยในเขตกรุงเทพมหานครจะลดลง แต่ยังมีงานที่มากจากปริมณฑลและต่างจังหวัดมาทดแทน ทำให้วงดนตรีบ้านพาทย์โกศลยังคงมีงานแสดง

อยู่เป็นระยะ ซึ่งการประสานงานจึงเป็นหน้าที่ของผู้รับงานในการประสานงาน ผู้เล่น การเช่าเครื่อง หรือยืมเครื่องจากบ้านเครื่องพาทย์โกศล ส่วนการอำนวยความสะดวกเป็นความร่วมมือของทายาทผู้บริหารวงศิษย์ หรือผู้รับงานโดยมีบ้านเครื่องฯเป็นศูนย์กลางในการฝึกซ้อมต่างๆก่อนทำการแสดง

3.2 การชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจและการกระตุ้น (motivating) ในการดำเนินงานของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลในด้านการจูงใจและการกระตุ้นให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ต้องการนั้นเป็นสิ่งที่ส่งสมกันมาอย่างต่อเนื่องของทายาททุกรุ่น โดยใช้ความรักและความเมตตาของครูดนตรีที่มีต่อศิษย์ในการดูแล ที่เปรียบเสมือนครอบครัวทำให้การชักจูง หรือการกระตุ้นเกิดจากความสำนึกในบุญคุณของครูอาจารย์ดนตรีไทย ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และให้การดูแล ทำให้การรวมตัวหรือการรวมวงเกิดขึ้นได้ ไม่ว่างงานนั้นจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม และอีกประการที่สำคัญคือ การที่วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลนั้นเป็นวงดนตรีไทยได้รับความไว้วางใจจากสถาบันพระมหากษัตริย์มากอย่างยาวนาน และเป็นวงดนตรีเอกชนวงเดียวที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมในงาน พระราชพิธีสำคัญตลอดจนได้รับการอุปถัมภ์จากพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์สำคัญมาอย่างต่อเนื่องทำให้สมาชิกทุกคนของบ้านพาทย์โกศลเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นศิษย์บ้านพาทย์โกศลและมุ่งมั่นตั้งใจในการทำการแสดงทุกครั้งอย่างเต็มกำลังความสามารถ

3.3 การดูแลสั่งการ (Commanding) สำหรับการบังคับบัญชาสั่งการของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลนั้นเป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจอาสาเข้าร่วมงาหรือกิจกรรมของบ้านเครื่องฯ ซึ่งเป็นลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่ดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทุกคนที่เป็นสมาชิกของวงทำงานในลักษณะที่ช่วยเหลือกันและกัน (collaborative) หรืออาจเรียกว่า“ใช้ใจ” มิได้มีการสั่งการเพียงแค่ว่าทุกคนทราบกำหนดการก็จะมีมารวมตัวและอาสาช่วยกันเพื่อให้งานของวงนั้นบรรลุเสร็จสิ้นตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ตัวอย่างเช่น การร่วมงานไหว้ครู การย้ายบ้านเครื่องหลังใหม่ และงานการแสดงต่างๆของวง เป็นต้น

3.4 การติดต่อสื่อสารและการบริหารความขัดแย้ง (Communication and Conflict Management) สำหรับการสื่อสารและการจัดการความขัดแย้งของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลมีในอดีตจะมีลักษณะแบบพ่อสอนลูก กล่าวคือครูดนตรีซึ่งเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหารวงจะมีการติดต่อสื่อสารด้วยตนเอง ทั้งในการประสานงานในด้านการแสดงและการถ่ายทอดความรู้ ส่วนการบริหารความขัดแย้งนั้น เนื่องจากในอดีตลูกศิษย์ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ในบ้านเครื่องฯ ดังนั้นเมื่อคนหมู่มากอยู่ร่วมกันย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกันบ้าง ซึ่งผู้ที่เป็นครูดนตรีจะเป็นผู้พิจารณาไกล่เกลี่ยและให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ผลการตัดสินของครูซึ่งเปรียบเสมือนพ่อแม่จะได้รับการยอมรับ แต่ในปัจจุบันลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศลได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพหลักของตนเองกระจายกันสร้างครอบครัวตามที่ต่างๆ จะรวมตัวกันเมื่อมีงานการแสดง ดังนั้นการกระทบกระทั่งจากการอยู่ร่วมกันจึงลดลง แต่ปัญหาอาจจะเกิดจากการแสดงรวมกันของวง ซึ่งอาจมีความไม่เข้าใจ

กันบ้าง ซึ่งปัญหานี้ผู้บริหารหรือทายาทได้แก้ไขปัญหา โดยการให้อิสระมอบอำนาจการตัดสินใจ แก่ลูกศิษย์ที่รับงาน สามารถกำหนดผู้เล่นรวมกันได้ตามความพึงพอใจ ส่วนผู้บริหารวงเพียงแค่อำนวยความสะดวกทั้งด้านสถานที่และเครื่องดนตรีสำหรับทุกคนอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรมชาตินั้นปัญหาความขัดแย้งจึงแทบจะไม่เกิดขึ้น อาจมีเพียงปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการแสดง ซึ่งผู้แสดงก็จะมีกรบอกกล่าวกันเพื่อการพัฒนามากกว่าการตำหนิให้เกิดความขัดแย้ง

4. ด้านการควบคุม (Controlling)

การบริหารจัดการด้านการควบคุม (Controlling) ของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสลดั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันจะเป็นการการสอดส่องดูแลของครูดนตรีกับศิษย์ ศิษย์กับศิษย์ รุ่นพี่กับรุ่นน้อง ที่มีความเคารพและเชื่อถือในความรู้ความสามารถทางการดนตรีที่มีต่อกัน (Trust) ซึ่งการควบคุมในวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสลดนี้ มีในมิติของการตรวจสอบ (Monitoring) เปรียบเทียบ (Comparing) และแก้ไข (Correcting) ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดได้ดังนี้

4.1 การตรวจสอบ (Monitoring) สำหรับการตรวจสอบในการควบคุมของวงดนตรีบ้านพาทย์โกสลดมีการตรวจสอบเพื่อการตัดสินใจหรือทำโทษ แต่เป็นการตรวจสอบเพื่อการพัฒนา (Monitoring for Development) ทั้งในด้านการพัฒนาคน และด้านความพร้อมของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารวง ในการด้านพัฒนาคนนี้ เป็นการพัฒนาให้สมาชิกในวงมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามที่ตนถนัดอย่างแท้จริง อีกทั้งมีการตรวจสอบเพื่อการพัฒนาศักยภาพของวงดนตรีให้พัฒนายิ่งขึ้น ลดความผิดพลาดจากการแสดง รักษามาตรฐานการแสดงดนตรีไทยให้เป็นมาตรฐานตามแบบแผนของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสลดที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องถึง 9 รัชสมัย

4.2 เปรียบเทียบ (Comparing) สำหรับการเปรียบเทียบของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสลดนั้นเป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานทางการดนตรีเฉพาะของบ้านพาทย์โกสลด (Traditional Standard) ซึ่งมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ (Identity) ซึ่งคำว่ามาตรฐานทางการดนตรีของบ้านพาทย์โกสลดนั้นมี การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากครูสู่ศิษย์ จากรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นน้องหรือรุ่นหลาน ซึ่งในอดีตมิได้มีการถ่ายทอดให้คนนอก โดยจะถ่ายทอดให้เฉพาะศิษย์บ้านพาทย์โกสลดที่ผ่านการไหว้ครูดนตรีไทยและจะเป็นการถ่ายทอดหรือเรียกว่า “การจับ” แบบบุคคลต่อบุคคล ดังนั้นการเปรียบเทียบจึงมิใช่การเปรียบเทียบกับผู้อื่น แต่หมายถึงการดำรงรักษาทางเพลงดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกสลด ให้มีตรงกันสิ่งที่ครูดนตรีไทยในอดีตได้ถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ผิดเพี้ยน

4.3 แก้ไข (Correcting) สำหรับการแก้ไขตามแนวปฏิบัติของวงดนตรีบ้านพาทย์โกสลดเน้นการแก้ไขพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญการเล่นดนตรีไทยตามทางเพลงดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกสลดซึ่งการแก้ไขนี้ จะอาศัยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ (Expert Coaching) ซึ่งเป็นศิษย์ของ

วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล ซึ่งอยู่ในลักษณะของ ผู้บริหารแนะนำลูกวง (Administer Coaching) ครูแนะนำศิษย์ จากรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นน้องหรือรุ่นหลาน เพื่อนแนะนำซึ่งกันและกัน (Peer Coaching) ซึ่งจะเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและรักษามาตรฐานของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลให้สืบทอดต่อไป

โดยสรุปพบว่าการบริหารจัดการวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกศล มีการวางแผนด้านกำลังคน ด้านการเงิน และด้านเครื่องดนตรี มีการจัดองค์กรที่เป็นการร่วมมือกันทั้งผู้บริหารวงและลูกศิษย์ร่วมมือกันโดยไม่หวังผลกำไร มีแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมศึกษาได้จากงานวิจัยการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาบ้านพาทย์โกศล (วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์, 2561)

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ความเป็นมาและการบริหารจัดการเพื่อสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา

3.1 ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนกำแพงทองพัฒนา

ชุมชนกำแพงทองพัฒนา ได้รับการประกาศให้เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ตามประกาศกรุงเทพมหานคร มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี เขตภาษีเจริญ แขวงปากคลองภาษีเจริญ ครอบคลุมพื้นที่ 100 ไร่ มีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 280 หลัง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,000 คน เป็นเพศชาย 1,200 คน เพศหญิง 800 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีนายสมชาย พิงศิลป์ เป็นประธานชุมชน และมีคณะกรรมการชุมชนทั้งสิ้น 10 คน

ความเป็นมาของชุมชนกำแพงทองพัฒนา หรือเรียกอีกชื่อว่า ชุมชนคลองบางหลวง รอบ ๆ ชุมชนมีวัดสำคัญในประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดกำแพงบางจาก และวัดคูหาสวรรค์ โดยทั้งสองวัดต่างตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง วัดทั้งสองแห่งนี้เชื่อกันว่าเป็นวัดโบราณในสมัยอยุธยา (เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก, 2561) โดยมีชุมชนกำแพงทองพัฒนาตั้งอยู่ตรงกลาง ซึ่งคาดกันว่าในอดีตน่าจะเป็นย่านการค้าและเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางเรือมาก่อน (พลาดิษฐ์สิทธิธัญกิจ, 2551: 80-82)

นอกจากนี้ยังคาดกันว่าชุมชนริมฝั่งคลองแห่งนี้เคยเป็นพื้นที่ที่มีประวัติที่สำคัญในสมัยกรุงธนบุรีเมื่อครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรี เล่ากันว่าทรงเดินทาง

มาทางเรือเพื่อหาทำเลที่ตั้งเมืองหลวงที่เหมาะสม ในขณะนั้นเรือที่ทรงมา มาถึงตรงบริเวณวัดอรุณราชวรารามในปัจจุบัน เป็นเวลาแจ้งพอดี จึงเป็นที่มาว่าวัดอรุณราชวราราม มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดแจ้ง” นั่นเอง ในเวลานั้นสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงเห็นว่าพื้นที่ในบริเวณนั้นเป็นพื้นที่ที่มียุทธภูมิที่ดี สามารถมองเห็นการเคลื่อนไหวทัพของข้าศึกได้ง่ายในทุกด้าน ประจวบกับมีฤกษ์ที่ดีที่ทรงพบพื้นที่นี้ในขณะที่มีแสงอาทิตย์สว่างขึ้นในยามรุ่งแจ้ง จึงโปรดเกล้าให้สร้างพระราชวังที่ประทับขึ้นในบริเวณที่แห่งนั้น ซึ่งในปัจจุบันพระราชวังของพระองค์ ได้เป็นกองบัญชาการกองทัพเรือในปัจจุบันนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ “พระราชวังเดิม” สิ่งนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงสายพระเนตรที่ยาวไกลในเรื่องยุทธภูมิที่ตั้งหลังจากทรงประกาศให้กรุงธนบุรีเป็นราชธานีพระองค์ก็โปรดเกล้าให้บรรดาชาวจีน ซึ่งได้เคยช่วยเหลือพระองค์มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ ผู้คนจึงนิยมเรียกกันติดปากว่า "คลองบางกอกใหญ่" หรือ "คลองบางหลวง" สืบมาถึงในปัจจุบัน นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสิน ยังโปรดให้มีการบูรณะวัดวาอารามที่สำคัญๆในย่านคลองบางหลวงด้วยส่งผลให้ชุมชนเริ่มเติบโต มีการจับจองพื้นที่ในการทำนา ทำสวน และค้าขาย

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายราชธานีไปตั้งที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา (ใหม่) ที่ถูกขุดขึ้น ชุมชนที่เคยตั้งอยู่ดั้งเดิมสมัยพระเจ้าตากสิน ก็ยังคงตั้งรกรากและประกอบสัมมาอาชีพอยู่ทางฝั่งตะวันตก (ฝั่งธนบุรี) เช่นเดิม จนมาถึงในสมัยของรัชกาลที่ 4 เกิดการเปลี่ยนแปลงจนประเทศสยามต้องตกลงลงนามในการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้มีการขุดคลองภาษีเจริญ เชื่อมแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง เพื่อทำให้เกิดความสะดวกในการขนส่งสินค้า โดยเฉพาะน้ำตาล ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของสยามในเวลานั้น (สุตารา สุจฉายา, 2542: 42) และใช้คลองแห่งนี้เพื่อการคมนาคมและการขนส่งต่อ ๆ มา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงปี พ.ศ. 2415 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเปิดคลองภาษีเจริญอย่างเป็นทางการ

สุตารา สุจฉายา (2542: 42) ได้อธิบายที่มาของคำว่า “คลองบางหลวง” โดยกล่าวว่า มีบันทึกที่ปรากฏการตีพิมพ์ในหนังสือบางกอกเรคอร์ด เล่ม 1 เดือน 6 ขึ้น 7 ค่ำ จุลศักราช 1227 (March 1st 1865) ระบุจากหนังสือหลวง ซึ่งเข้าใจว่าเป็นพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ 4 ที่อธิบายถึงชื่อเมืองธนบุรี การเกิดขึ้นของคลองบางกอกน้อยคลองบางกอกใหญ่และที่มาของการเรียกคลองบางหลวงว่า

“...ที่เรียกว่าคลองบางหลวงนั้นเรียกเมื่อแผ่นดินเจ้าตากเพราะเจ้าตากไปตั้งวังอยู่ที่วังกรมหลวงวงษาเดี่ยวนั้นคนก็เรียกว่าวังหลวงก็ในคลองนั้นเจ้าตากให้ไปไต่บ้านราษฎรเป็นอันมากเอาเป็นที่หลวงประทานขุนนางแลเจ้านายในแผ่นดินนั้นและคนจะเดินเรือทางนั้นก็ต้องระวังตัวต่างๆคนจึงเรียกว่าคลองบางหลวงไปเพราะเป็นคลองริมวังหลวงเหมือนกับจีนแต่จีวในแผ่นดินนั้นคนเรียกว่าจีนหลวงเพราะเป็นเมืองเดี่ยวๆ พวกเดียวกันกับเจ้าตากแต่ในกระบวนราชการแล้วเคยบาดหมาย เพ็ดทูลว่าบางกอกใหญ่เสมออยู่ไม่ใช่บางหลวงเลยใช้ว่าคลองบางหลวงตั้งแต่ท่านเลี้ยว

เข้าไปข้างวัดปากน้ำนอกจากนั้นเป็นหลักฐานที่แสดงว่าคลองบางหลวงก็คือ คลองด่านหรือที่เรียกว่า คลองสนามชัยเพราะในหนังสือหลวงฉบับเดียวกันนี้ยังชี้ชัดว่าคลองที่ด้านตั้งอยู่เดี๋ยวนี้นั้นเป็นคลองเดิม โบราณคลองนั้นแลชื่อว่าคลองบางหลวงแท้ ลำบางกอกใหญ่ นั้นแต่เดิมใหญ่โตเท่ากับคลองบางกอกน้อย แต่เพราะตั้งอยู่ใกล้เมืองธนบุรีคนสร้างเข่าเรือลงมามากปกคลุมที่ทางออกมา ทำให้แคบไปราษฎรเห็นว่าเล็กกว่า ลำบางกอกน้อยไม่ควรจะเรียกว่าบางกอกใหญ่ เห็นว่าเท่ากับลำบางหลวงเสียแล้ว เรียกว่าคลองบางหลวงเสียทีเดียว...” (สุตารา สุจฉายา, 2542: 42)

ด้วยเหตุที่คลองเหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีผลสำคัญต่อประเทศ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จึงได้กำหนดให้ “คลองบางกอกใหญ่” หรือ “คลองบางหลวง” เป็น คลองสำคัญซึ่งจะต้องอนุรักษ์ไว้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2510

นอกจากนี้ยังมีจุดเปลี่ยนของพื้นที่ชุมชนกำแพงพัฒนาอีกอย่างหนึ่ง คือ เกิดการ พลิกฟื้นบ้านศิลปินใน ปี พ.ศ. 2552 ของกลุ่มศิลปิน ที่ได้มาซื้อบ้านหลังเดิมของตระกูลรักสำรวจเพื่อ บูรณะซ่อมแซมและพัฒนาให้เป็นมรดกที่ทรงคุณค่า โดยใช้แนวคิด “ซ่อมแซมบ้านเปลี่ยนไม้ ซ่อมแซม ชีวิตเปลี่ยนแนวคิดให้มาอนุรักษ์บ้านเก่า” และใช้เป็นสถานที่ทำงานศิลปะ จัดแสดงผลงานภาพวาด ภาพถ่าย ชายชา กาแฟ และของที่ระลึก รวมถึงการเผยแพร่อนุรักษ์ ศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะค่านาย โดยการปรับพื้นที่บางส่วนภายในบริเวณบ้านให้เป็นลานวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ที่เดินทางมา เยี่ยมเยือนนั้น ได้สัมผัสวิถีชีวิตริมสายน้ำ และบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระเจดีย์เก่าแก่ที่ มีอยู่ในบริเวณบ้านและสมาคมสถาปนิกสยามได้มอบรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2553 ประเภทเคหสถานและบ้านเรือนเอกชน ภายใต้แนวคิดต้องการที่จะอยู่ร่วมกับชุมชน อย่างกลมกลืนใช้ศิลปะในการเชื่อมความสัมพันธ์สอนเยาวชนในพื้นที่โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น บ้านศิลปินแห่งนี้ ยังมีองค์ประกอบและบริบทของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ศาสนสถาน ที่ทรงคุณค่าด้วยลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการตื่นตัวของชาวบ้านในการตระหนักถึงคุณค่า ของตนเองและการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าบ้านเพื่อต้อนรับผู้ที่เดินทางเข้ามา เยี่ยมเยือน จึงเป็นจุดส่งเสริมที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไปในอนาคต (สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

ดังภาพคลองบางหลวงและชุมชนกำแพงพัฒนาอดีตและปัจจุบันต่อไปนี้

ภาพที่ 4.19 ภาพคลองบางหลวงและชุมชนกำแพงทองพัฒนาอดีตและปัจจุบัน
(สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

3.3 อุตลักษณ์ของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบดั้งเดิม

อตุลักษณ์ของชุมชนกำแพงทองพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบดั้งเดิม สำหรับผู้ที่ต้องการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม กับสถานที่ ที่ไม่ใช้การปรุงแต่ง แต่เป็นชีวิตจริงที่มีชีวิตชีวา ที่จะเติมเต็มความสุขจาก 3 วิถี ของชาวชุมชน คือ 1. วิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน 2. วิถีทางแห่งศิลปะและวัฒนธรรม 3. วิถีการท่องเที่ยวที่เรียบง่ายและอิมเมจ ดังนี้

1. วิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน ด้วยสิ่งปลูกสร้างที่เรียบง่ายดั้งเดิม ที่อยู่อาศัยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สายน้ำลำคลองบางคลองหลวง ทางเดินเลียบบคลอง ภูมิทัศน์บรรยากาศที่ร่มรื่นท่ามกลางสายน้ำชวนให้ผ่อนคลาย ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.20 วิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชนกำแพงทองพัฒนา
(สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

2. วิธีทางแห่งศิลปะและวัฒนธรรม

คุณค่าแห่งศาสนสถาน ชุมชนกำแพงทองพัฒนา มีวัด 4 วัดล้อมรอบและอยู่ในชุมชนผู้มาเยือนที่ชื่นชอบสายทางธรรม สามารถเดินตามรอยพระพุทธบาทไปกราบนมัสการพระประธานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัดกำแพงบางจาก วัดสุวรรณคีรี วัดคูหาสวรรค์ และวัดโบสถ์อินทรสารเพชร ได้ภายใน 1 วัน ด้วยการเดินเท้า ปั่นจักรยาน หรือโดยสารรถจักรยานยนต์ ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.21 ศาสนสถานในชุมชนกำแพงทองพัฒนา วัดกำแพงบางจาก และพระพุทธรูป (สุธิดารัตน์ มัทธวรัตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

คุณค่าจากงานศิลปะวัฒนธรรม ของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ชุมชนกำแพงทองพัฒนานับว่าเป็นชุมชนที่มีของศิลป์หลายแขนงมาพักอาศัยในชุมชน ต่อมาเมื่อ“บ้านศิลปิน” เปิดตัวขึ้นส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบขึ้นในชุมชน บ้านศิลปินดั้งเดิมนั้น เป็นบ้านไม้สองชั้น รูปตัวแอลทรงมะนิลาซึ่งมีอายุเกือบ 100 ปี เป็นของตระกูลรักสำหรับจ มีอาชีพทำเครื่องประดับทองคำ แล้วยังขายของชำ หลากหลายชนิด และใช้เป็นสถานที่ทำงานของผู้ที่ทำงานและรักษานศิลปะ บ้านศิลปินมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น เมื่อหุ่นละครเล็กคลองบางหลวง “คณะค่านาย” ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 เดือน 9 พ.ศ. 2553 โดยอาจารย์วัชระ ประยูรคำ ปฎิมากรชั้นนำของไทย ร่วมกับกลุ่มศิลปินผู้เชิดหุ่นละครเล็กแต่ใจใหญ่ ได้เข้ามาเปิดการแสดงเชิดหุ่นให้ชมฟรีทุกวัน วันละ 1 รอบ เริ่มแสดงเวลา 14.00 น. โดยหยุดทุกวันพุธ ซึ่งได้เสียงตอบรับที่ดีมาก นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างพากันมาชมหุ่นละครเล็กคณะค่านาย รวมทั้งยังมีการสอนเชิดหุ่นให้ฟรีแก่ผู้สนใจด้วยมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์และสืบสานศิลปะแขนงนี้ให้อยู่กับประเทศไทยต่อไป ส่งผลให้บ้านศิลปินและชุมชนคลองบางหลวง หรือชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีศิลปินที่เปิดร้านให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้ชื่นชมงานศิลปะอีกหลายร้าน ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.22 บ้านศิลปินในชุมชนกำแพงทองพัฒนา
(สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

คุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรม ชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นชุมชนที่มี การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในหลายเทศกาล ได้แก่ เทศกาลเข้าพรรษา ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ อาทิเช่น ประเพณีชักพระ การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการละเล่นของไทยที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น กระจับปี่แทงเสื่อ รี่ข้าวสาร เข็ดมังกกร ฯลฯ การจัดกิจกรรมต่างๆ ล้วนดำเนินไปอย่างเรียบง่ายแต่มีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น เนื่องด้วยผู้คนในชุมชนต่างเข้าร่วมกิจกรรมตามสภาพจริง นอกจากนี้ การได้รับความร่วมมือจากบุคคลและองค์การภายนอกชุมชนอยู่เสมอ ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนก้าวเข้าสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าอีกด้วย ดังภาพตัวอย่างภาพประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปนี้

ภาพที่ 4.23 ประเพณีวัฒนธรรมและการละเล่นของไทยในชุมชนกำแพงทองพัฒนา
(สุธิดารัตน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

3. วิธีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เรียบง่ายและอิมเมจ

ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่หลากหลายเป็นที่ชื่นชอบของชาวไทยและต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเที่ยวชมวัด ไหว้พระ ดูการละเล่นวัฒนธรรมพื้นบ้าน การฝึก

สมาธิวาดรูประบายสี งานศิลปะสำหรับเด็ก การชมเชิดหุ่นละคร การร่วมกิจกรรมจิตอาสาของชุมชน การนั่งเล่นรับลมริมคลอง นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารดั้งเดิม ตั้งอยู่โดยรอบชุมชน ทั้งร้านอาหาร กาแฟ ขนมโบราณ ที่พักโฮมสเตย์ สำหรับนักท่องเที่ยว ดังตัวอย่างภาพสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหารและ กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.24 สถานที่เที่ยวชม กิจกรรม ที่พักและร้านอาหาร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน กำแพงทองพัฒนา (สุติคาร์ตันน์ มัทธวรรตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

3.3 ผลการศึกษาการบริหารจัดการในการสืบสานและอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีของชุมชนกำแพงทองพัฒนา

การวิจัยนี้นอกจากจะศึกษาถึงประวัติและสภาพปัจจุบันของชุมชนกำแพงทองพัฒนาแล้ว สารสำคัญอีกประการหนึ่งคือการศึกษาด้านการบริหารจัดการในการสืบสานและอนุรักษ์ให้ชุมชนกำแพงทองพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีและนำไปสู่การเป็นแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practices) ต่อไป โดยใช้แนวทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ตามกรอบแนวคิด POLC (Bartol & Martin, 1991) มี 4 ด้าน อันประกอบด้วย ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) ด้านการนำ (Leading) และด้านการควบคุม (Controlling) จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) **ด้านการวางแผน (Planning)** ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับด้านการวางแผน (Planning) ในการบริหารจัดการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนได้ดำเนินการสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากรุ่นต่อรุ่นมาเรื่อยๆ ดังนั้นลักษณะการวางแผนจึงเป็นไปใน

รูปแบบของการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมากกว่าการมุ่งหวังผลกำไรจากการดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1) การวางแผนด้านกำลังคน (Man) การบริหารจัดการด้านการวางแผนกำลังคน พบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีการวางแผนกำลังคนใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบเป็นทางการ โดยการแต่งตั้งของสำนักงานเขตภาษีเจริญให้เป็นคณะกรรมการชุมชน จำนวน 10 คน และรูปแบบไม่เป็นทางการคือ รูปแบบตามสถานการณ์ โดยในแบบที่เป็นทางการนั้น จะเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชนที่ได้รับการมอบหมายมาจากองค์การภายนอก เช่น การดำเนินการกิจกรรม “ตลาดต้องชม” ที่เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยกระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น หรือการจัดทำเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของชุมชนที่คณะกรรมการชุมชนได้ดำเนินการประชุมปรึกษาหารือ และมีการกำหนดคนรับผิดชอบในการดำเนินการ หรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานเขตภาษีเจริญ หรือองค์การภาครัฐอื่น ๆ ส่วนการวางแผนกำลังคนแบบตามสถานการณ์นั้น จะเกิดการแบ่งหน้าที่กันทำเป็นคราว ๆ ไป แล้วแต่ว่าเป็นกิจกรรมอะไร เช่น การจัดกิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมวันสงกรานต์ เมื่อชุมชนตกลงใจว่าต้องการให้มีการจัดกิจกรรมดังกล่าว ก็จะมีการอาสาทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามแต่ว่าใครจะทำอะไรได้ไม่มีการกำหนดหน้าที่แบบถาวรว่าต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อะไรแต่อย่างไรก็ดีเมื่อถึงคราวที่จะต้องจัดกิจกรรมอะไรร่วมกันก็จะมีการวางแผนกำลังคน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความสมัครใจ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการประสานงานเพื่อวางแผนกำลังคน

2) การวางแผนด้านการเงิน (Money) การบริหารจัดการวางแผนด้านการเงิน (Money) พบว่าชุมชนกำแพงทองพัฒนามีการวางแผนด้านการเงินในรูปแบบคณะกรรมการเป็นคราว ๆ ไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์

3) การวางแผนด้านวัสดุ วัตถุดิบ หรือสิ่งของต่างๆ (Material) จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนเจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจากพระพินิจสุณี ณ อุทยาน และประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับการบริหารจัดการวางแผนด้านวัสดุ วัตถุดิบ หรือสิ่งของต่าง ๆ (Material) พบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีการวางแผนด้านวัสดุ วัตถุดิบหรือสิ่งของต่างๆ แบบตามสถานการณ์ หมายความว่า การจัดหาวัสดุใดๆมาใช้เพื่อประโยชน์ของชุมชนในส่วนรวมนั้น ส่วนใหญ่อาศัยจากความร่วมมือร่วมใจ ของคนในชุมชนเป็นคราวๆไป หรือรับการบริจาคจากวัดกำแพงบางจาก รวมไปถึงการใช้พื้นที่ของวัดกำแพงบางจากเป็นที่จัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วย นอกจากนี้สิ่งของถาวรประจำชุมชน เช่น เครื่องออกกำลังกาย เครื่องเล่นเด็ก สัญญาณเสียงบอกเหตุต่างๆ หน่วยงานของรัฐได้แก่สำนักงานเขตภาษีเจริญ หรือกรุงเทพมหานครเป็นผู้มอบให้และยังมีหน่วยงานอื่น เช่น มหาวิทยาลัย องค์การเอกชน มาจัดทำให้แล้วมอบให้แก่ชุมชน

4) การวางแผนด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) การบริหารจัดการวางแผนด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) พบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีการวางแผนด้านวิธีการปฏิบัติงานแบบเป็นเรื่อง ๆ ตามสถานการณ์ หมายความว่า เมื่อมีเรื่องที่ต้องทำกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ ก็จะมีการประชุมคณะกรรมการชุมชน และอาจเชิญผู้ใหญ่ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมหารือเป็นคราวๆไป

2. ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

ผลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการองค์กรของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ถูกจัดระบบการจัดองค์กรโดยระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555 โดยกำหนดตำแหน่งไว้ ประกอบด้วย ประธานกรรมการรองประธานกรรมการเลขานุการ เกรียงไกร นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยคณะกรรมการทั้งหมดจะได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชน และได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพมหานคร โดยในการปฏิบัติงานผู้ที่ดำรงตำแหน่งจะดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร

แต่อย่างไรก็ดีการจัดการตามระเบียบของกรุงเทพมหานครยังไม่ได้ส่งผลต่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนกำแพงทองพัฒนา จากปฏิบัติการวิจัยภาคสนามและการสัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีการรับรู้ว่าเป็นชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเกิดขึ้นของตลาดน้ำตลิ่งชันและตลาดน้ำคลองลัดมะยม รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวเกี่ยวกับวัดเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะที่ถูกสืบทอดในกรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ชูวิเชียร อาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากรและการเผยแพร่ของสำนักพิมพ์และสำนักข่าวมติชน ทำให้นักท่องเที่ยวที่นั่งเรือผ่านไปมาเกิดความต้อการขึ้นมาเยี่ยมชมชุมชนริมน้ำที่ดูสงบสงบบ้างนี้

ชุมชนกำแพงทองพัฒนาในภาพรวมไม่มีการแบ่งสายงานรับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ ของชุมชน การจัดการจึงเป็นไปในลักษณะร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรมแต่ละอย่างไปด้วยกันตามความสมัครใจ คล้ายกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในอดีตที่แต่ละบ้านเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านตามความสมัครใจ โดยมีผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันเป็นผู้นำปฏิบัติ และมีพระผู้ใหญ่ที่เคารพ นับถือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ นำพาให้ชาวบ้านมาระดมพลังในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ดังเช่นกรณีที่ประธานชุมชนและเจ้าอาวาสวัดเกิดแนวคิดที่ควรทำให้ลำคลองบางหลวงเกิดความสวยงามและสีของน้ำในลำคลองดูสะอาดขึ้นจึงได้ดำเนินการตามแนวธรรมชาติ ด้วยการซื้อปลาสาวย

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า การจัดการของผู้นำทางสังคม คุณชุมพล อักพันธานนท์ ผู้นำของบ้านศิลปิน อาศัยอุดมการณ์หลักที่จะอนุรักษ์และพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิต และยังสามารถคงวิถีแบบเดิมไว้ ไม่มีการจัดสายบังคับบัญชาแต่อาศัยการร่วมอุดมการณ์เป็นเครื่องยึดโยงการดำเนินการขององค์กร การจัดการดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าชุมชนแห่งนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม ที่มีรูปแบบการจัดองค์การแบบตามสถานการณ์ โดยมีวัฒนธรรมหลักในการดำเนินกิจการขององค์การอันเกิดจากการมีค่านิยมที่เน้นความเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ เคารพในความเป็นส่วนตัวซึ่งกันและกัน ด้านการมีวิบุรุษ คือมีการเสียสละเวลาและทุนทรัพย์ของตนเองในการดำเนินกิจการของชุมชน และด้านการมีพิธีกรรมและพิธีการที่ร่วมสมัยกันในความเชื่อเกี่ยวกับสุนทรียะทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีแห่งการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย รวมทั้งมีเครือข่ายของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมต่อให้คนรุ่นต่อไป หรือกลุ่มคนที่อยู่นอกองค์การ (Deal&Kennedy,1982)

3. ด้านการนำ (Leading)

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการนำ (Leading) ในชุมชนกำแพงทองพัฒนา จากการศึกษาพบว่ามีผู้นำหลักอยู่ 3 คน ทำหน้าที่ในการนำคนละส่วนกันดังนี้ โดยผู้นำคนที่ 1 เป็นผู้นำตามกฎหมาย มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชน และได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ให้ดำรงตำแหน่งประธานชุมชน ได้แก่ คุณสมชาย พิงศิลป์ ผู้นำคนที่ 2 เป็นผู้นำทางศาสนา มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก มีลักษณะการนำอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อถือจากประชาชนในชุมชน ได้แก่ พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ ผู้นำคนที่ 3 เป็นผู้นำทางสังคม เกิดขึ้นจากสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากผู้คนโดยรอบ ได้แก่ คุณชุมพล อักพันธานนท์ ผู้ริเริ่มสร้างบ้านศิลปิน

ผู้นำทั้ง 3 คน มิได้มีการแบ่งงานหรือกำหนดภารกิจร่วมกันว่าใครจะนำอะไรและนำอย่างไร ต่างคนต่างทำหน้าที่ในการนำของตนเอง แต่เมื่อต้องประสานความร่วมมือกันในการนำองค์การ ในเรื่องสำคัญ ผู้นำตามกฎหมายคือประธานชุมชน จะแสดงบทบาทเป็นผู้นำองค์การ แต่ผู้นำชุมชนตามกฎหมายก็มักจะให้เกียรติแก่ผู้นำอีก 2 คนเสมอ โดยประธานชุมชนจะมีความใกล้ชิดกับผู้นำทางศาสนามากกว่าผู้นำทางสังคม อย่างไรก็ตาม ผู้นำทั้ง 3 คนต่างให้การยอมรับซึ่งกันและกันและไม่ก้าวก้าการทำงานซึ่งกันและกันด้วยรวมถึงการมีวิสัยทัศน์เดียวกันคือการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนภายใต้วิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย โดยต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน

ผู้นำทั้ง 3 คน ใช้การนำแบบตามสถานการณ์ เช่น เมื่อต้องการร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ผู้นำทางศาสนา พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ ก็จะใช้ออกาสในการที่ประชาชนในชุมชนมารวมตัวกันที่วัดดำเนินการแจ้งข่าว หรือขอความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ส่วนในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น การต้อนรับการมาเยือนของนายกรัฐมนตรี ประธานชุมชน นายสมชาย พิงศิลป์ ก็จะเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดความร่วมมือ และมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างเป็นทางการ และในสถานการณ์ของการท่องเที่ยว คุณชุมพล อักพันธานนท์ เจ้าของบ้านศิลปิน ก็จะเป็นผู้นำ โดยการแสวงหาความร่วมมือจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเผยแพร่ต่อ

สาธารณชน จนได้ทำให้เกิดกระแสการทอ้งเกี่ยวขึ้นในชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นต้น การนำของทั้ง 3 ผู้นำนี้ จะดำเนินไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มิได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ล่วงหน้า และทั้ง 3 ผู้นำ ยังสามารถนำพาชุมชนกำแพงทองพัฒนาก้าวไปเป็นชุมชนแห่งการทอ้งเกี่ยวเชิงวัฒนธรรมได้โดย ไม่มีความขัดแย้ง นอกจากนี้ ผู้นำทั้ง 3 คน ยังมีรูปแบบการนำที่แตกต่างกัน โดยประธานชุมชน ใช้การ นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez- Faire Leaders) โดยจะให้อิสระกับผู้ร่วมกิจกรรมเต็มที่ใน การตัดสินใจแม้ไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบปฏิบัติ ให้ความ ว่างใจและการตัดสินใจแก่ผู้ร่วมกิจกรรมแต่ไม่ทั้งหมด รับฟังและใช้ความคิดและความเห็นของผู้ร่วม กิจกรรมเสมอ มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางจากระดับล่างขึ้นบนและจากระดับบนลงล่าง มีการ วางนโยบายและการตัดสินใจมาจากระดับบนขณะเดียวกันก็ยอมให้การตัดสินใจบางอย่างอยู่ใน ระดับล่าง

ส่วนผู้นำทางศาสนา เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก ใช้การนำแบบใช้อำนาจเชิงเมตตา (Benevolent – Authoritative) ปกครองแบบพ่อปกครองลูก ให้ความว่างใจผู้ร่วมกิจกรรมสูงใจ โดยการให้รางวัล แต่บางครั้งก็ขู่ลงโทษ ยอมให้มีการติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนได้บ้าง รับฟัง ความคิดเห็นจากผู้ร่วมกิจกรรมบ้างและบางครั้งยอมให้ผู้ร่วมกิจกรรมตัดสินใจแต่อยู่ภายใต้การ ควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้นำ

สำหรับผู้นำทางสังคมและการทอ้งเกี่ยว เจ้าของบ้านศิลปิน ใช้การนำแบบทำงาน เป็นทีม (Team Management) โดยให้ความสนใจทั้งเรื่องงานและขวัญกำลังใจผู้ร่วมงานคือ ความ ต้องการขององค์กรและความต้องการของคนทำงานจะไม่ขัดแย้งกัน เน้นการทำงานอย่างมี ประสิทธิภาพ บรรยากาศในการทำงานสนุก ผลสำเร็จของงานเกิดจากความรู้สึกยึดมั่นของผู้ปฏิบัติใน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก สัมพันธภาพระหว่างผู้บริหารกับผู้ตามเกิดจากความ ว่างใจเคารพนับถือซึ่งกันและกัน มีการยอมรับความสามารถของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ในการทำงาน

2.4 ด้านการควบคุม (Controlling)

การบริหารจัดการด้านการควบคุม (Controlling) ของชุมชน เป็นลักษณะที่ไม่มีกล ยุทธ์ที่ชัดเจนและมีความแตกต่างกันระหว่างผู้นำแต่ละคน ดังนี้ ผู้นำชุมชนตามกฎหมาย คือ ประธานชุมชน ที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการควบคุมในกิจกรรมที่ต้องใช้ บประมาณของรัฐ และเป็นไปตามข้อกำหนดของรัฐ ที่ต้องให้ชุมชนจัดทำรายงานสถานการณ์ต่าง ๆ แก่สำนักงานเขตภาษีเจริญ ดังนั้นกระบวนการควบคุมจึงเป็นไปในลักษณะตามโครงสร้างการรายงาน ที่กรุงเทพมหานครกำหนด อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

ส่วนการบริหารจัดการด้านบุคคล ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้นำชุมชนใช้วิธีการนำตาม สถานการณ์ ดังนั้นด้านการบริหารงานบุคคล จึงเป็นไปในลักษณะการเชิญชวน การขอร้องให้มาร่วม

งาน มากกว่าการสั่งการ และเนื่องจากกิจการส่วนใหญ่ของชุมชน มักมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีและ กิจกรรมทางศาสนา กลยุทธ์ในการบริหารงานบุคคล จึงเป็นไปในลักษณะการร่วมมือร่วมใจตามความ สมัยครใจ เพราะเป็นการทำงานร่วมกับวัด ที่สำคัญคือการเป็นชุมชนขนาดเล็ก ส่งผลให้ประชาชนใน ชุมชนมีการสื่อสารถึงกันในด้านความร่วมมือร่วมใจเป็นไปโดยง่าย โดยใช้วิธีการบอกกันต่อ ๆ ไป ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มคนวัยกลางคนจนถึงวัยชราที่เกษียณจากการทำงานแล้ว มีเวลาว่างค่อนข้างมาก จึงทำให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่เสมอ ในด้านการบริหาร ความขัดแย้ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการพบปะพูดคุยกันเป็นการส่วนตัว ใช้การรับฟัง และสนองตอบความ ต้องการในประเด็นที่ทำได้ เช่น ต้องการถังขยะ ชุมชนก็จะจัดหาให้ เป็นต้น สถานการณ์โดยทั่วไปยัง ไม่เคยเกิดความขัดแย้งที่เป็นปัญหาใหญ่ และหากเกิดขึ้นก็จะใช้วิธีการนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการ ชุมชนอย่างเป็นทางการ เพื่อนำเสนอต่อสำนักเขตภาษีเจริญในการให้ความช่วยเหลือ หรือไกล่เกลี่ย แล้วแต่กรณี

ส่วนผู้นำทางศาสนา ใช้กระบวนการควบคุม โดยวิธีสนทนาพูดคุยเพื่อหารือ หรือ ประเมินสถานการณ์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไม่เป็นทางการ และในบางสถานการณ์ ก็ได้นำผลการ หารือเสนอให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ จากการประกาศให้ทราบเมื่อมีประชาชนมารวมตัวทำ กิจกรรมกันในวัด อาจมีการซักถามแบบตัวต่อเมื่อเกิดความคับข้องใจ สำหรับกลยุทธ์ในการ บริหารงานบุคคล ไม่มีความซับซ้อน เนื่องจากพระและเณรในวัดมีจำนวนไม่มากนัก จึงทำให้ง่ายใน การปกครอง และส่วนใหญ่อีกก็เต็มใจที่จะปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน กรณีที่เกิดมีความขัดแย้ง เจ้าอาวาส จะให้วิธีการปรึกษาหารือเป็นรายกรณี หากเป็นเรื่องส่วนตัวก็จะใช้วิธีรับฟัง แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งใน การปฏิบัติกิจกรรมก็จะใช้วิธีการรับฟัง แล้วหาข้อมูลหรือหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ ถูกต้องในการยุติความขัดแย้ง

ด้านผู้นำทางสังคม มีการบริหารจัดการแบบทีมงาน โดยมีการประเมินสถานการณ์ และติดตามดูผลจากการจัดกิจกรรมของบ้านศิลปิน และการแสดงหุ่นละครเล็ก ซึ่งทีมงานจะมีการนัด ประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรม และประเมินสถานการณ์ด้านความเป็นอยู่ รวมถึงสถานการณ์ ด้านการท่องเที่ยวอยู่เสมอ ส่วนการบริหารงานบุคคลของผู้นำทางสังคม เนื่องจากกิจการเป็นลักษณะ ของการเป็นหุ้นส่วน ร่วมลงทุน ร่วมแรง ร่วมใจ หลังจากมีการประเมินสถานการณ์ ก็จะมีการ ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในบ้านศิลปิน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของทีมงาน และนักท่องเที่ยว แต่กระบวนการควบคุมนี้จะไม่เหลื่อมล้ำเข้าไปในกิจกรรมของชุมชน นอกจากบาง กิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อกัน อาทิ ช่วงที่จะมีการสร้างสะพานข้ามคลองบางจาก จากบ้านศิลปิน ไปเชื่อมต่อกับบริเวณวัดกำแพงบางจากก็มีการทำประชาคม เพื่อประเมินและตรวจสอบผลกระทบ ต่าง ๆ ก่อนการตัดสินใจสร้าง เป็นต้น

ศึกษาเพิ่มเติมได้จากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการเพื่อสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา (สุธิดารัตน์ มัทธวรัตน์ และ ชยาภรณ์ ศฤงคารทวีกุล, 2562)

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3 เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี
ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

จากการจัดการประชุมกลุ่มเพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทย ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาในงานวิจัยแต่ละเรื่อง และนำผลศึกษามาวิเคราะห์ SWOT หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ในแต่ละด้าน ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ด้านหัตถกรรมไทย

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทย ผ่านกรณีศึกษาหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษาดิน ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง

1. ฝั่งธนบุรีเป็นแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่การสืบทอดองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมแขนงต่างๆ มาอย่างยาวนาน
2. มีองค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และมีความเต็มใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน ชุมชน และบุคคลที่สนใจ ทั้งในพื้นที่ สถาบันการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. มีสมาชิกในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมในงานด้านหัตถกรรม ทั้งเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในชุมชน
4. การมีเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP และผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พึ่งพาอาศัยและยึดโยงกันในกลุ่มและชุมชน

จุดอ่อน

1. การทำงานหัตถกรรมต้องใช้ฝีมือแรงงานที่มีความปราณีตสูง มีความละเอียดของชิ้นงาน และความคิดสร้างสรรค์ ต้องใช้ทักษะฝีมือ เวลา และการฝึกฝนอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันจะหาผู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าวค่อนข้างยาก
2. การได้ผลตอบแทนที่น้อยเกินไป ทำให้สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องหารายได้อื่นเพิ่ม เพื่อให้เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว

3. ผู้ที่ทำหัตถกรรมที่มีทักษะฝีมือ มีองค์ความรู้สูง เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ส่วนใหญ่อายุมาก มีโรคประจำตัว ร่างกาย สายตา เสื่อมลง ทำให้การถ่ายทอดความรู้ทำได้ไม่เต็มที่

4. การเข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติมผ่านหน่วยงานต่างๆ ทำได้ไม่เต็มที่ บางครั้งได้ความรู้น้อย จากปัญหา ขาดวิทยากรที่เชี่ยวชาญ เวลาและสถานที่ ไม่สะดวกที่สมาชิกจะเข้าอบรม

โอกาส

1. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานราชการและองค์กรในพื้นที่ โดยกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการอนุรักษ์ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่

2.การจัดให้มีการแสดงสินค้าหัตถกรรมในงานแสดงสินค้าต่างๆ อาทิ งานโอท็อป นวัตกรรม งานแสดงสินค้าของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น

3. การวิจัยและพัฒนาโดยนักวิจัยของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านหัตถกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

อุปสรรค

1.การพัฒนาขีดความสามารถต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้ และแหล่งเงินงบประมาณที่ส่งเสริมสนับสนุน

2.การขยายตลาดสินค้าหัตถกรรมชุมชนยังมีน้อย การส่งเสริมการค้าออนไลน์ชุมชนยังทำได้ไม่ทั่วถึงและไม่เต็มที่ ดังนั้นสินค้าด้านหัตถกรรมจึงยังขยายตลาดได้ไม่ดีเท่าที่ควร

3.เยาวชน คนรุ่นใหม่ มีความสนใจงานด้านหัตถกรรมน้อย ทำให้ขาดผู้ที่สืบสาน และต่อยอด

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทย

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านงานหัตถกรรมดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทยฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

1.การส่งเสริมสนับสนุนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในพื้นที่ให้สามารถดำเนินการและถ่ายทอดงานด้านหัตถกรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้ขวัญกำลังใจ รางวัล หรือค่าตอบแทนจากภาครัฐ

2.การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยลงให้ความรู้ถึงพื้นที่ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถต่อยอดบูรณาการกับองค์ความรู้เดิม เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างงานหัตถกรรมใหม่ๆ เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์พร้อมไปกับการสืบสานวัฒนธรรมงานศิลปะหัตถกรรมดั้งเดิมที่มีอยู่

3.สถานศึกษาทุกระดับในพื้นที่ ควรร่วมมือในการจัดหลักสูตร โครงการหรือกิจกรรมที่ให้แก่เด็กและเยาวชน มาสนใจงานด้านหัตถกรรม ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่

4. การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งรวมผู้สนใจ ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้ง ผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถขายสินค้าหัตถกรรมที่ผลิต สร้างรายได้ได้ด้วย

5. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานด้านหัตถกรรมของชุมชนฝั่งธนบุรี ทั้งด้านการส่งเสริมการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์สมัยใหม่ การประชาสัมพันธ์ในสื่อโซเชียล ยูทูป เฟสบุคและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกว้างขวาง ออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี ผ่านกรณีศึกษาดนตรีไทยบ้านพาทยโกศล ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง

1. เป็นวัฒนธรรมชั้นสูงที่ทรงคุณค่า สืบทอดมาเป็นเวลากว่าร้อยปี ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป
2. ผู้บริหารวงและลูกศิษย์ได้ร่วมกันรักษาผลงานด้านดนตรีไทย ตามแบบฉบับโบราณที่สืบทอดมา โดยมีจิตวิญญาณในงานด้านศิลป์ ที่ไม่มุ่งกำไร
3. การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้แสดงดนตรีไทยถวาย เป็นมรดกทางวัฒนธรรม
4. การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในวิถีของศิลปิน ทำให้ดนตรีไทยสามารถคงอยู่ได้

จุดอ่อน

1. ดนตรีไทยต้องใช้ทักษะชั้นสูงในการเรียนรู้และต่อยอด ต้องใช้เวลา ความชอบ ความพากเพียรอย่างสูง ทำให้คนที่จะเข้าร่วมด้านนี้ยังมีน้อย
2. อุปกรณ์ดนตรีไทยหายาก และมีราคาแพง ส่วนใหญ่จะเป็นของที่ใช้สืบทอดกันมา
3. รายได้จากการเล่นดนตรีไทย ไม่พอเพียงในการเลี้ยงครอบครัว ต้องหางานหลักทำเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น
4. ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านดนตรีไทย มีอายุมาก เป็นผู้สูงวัยเป็นส่วนใหญ่

โอกาส

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุน ในการอนุรักษ์และเผยแพร่
2. การแสดงในราชพิธีสำคัญต่างๆ ต้องใช้ดนตรีไทยประกอบทุกพิธี ดังนั้น การส่งเสริมและสืบสานต่อไป จึงมีโอกาสได้แสดงในงานสำคัญ

3. ผู้ทรงภูมิปัญญาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยมีน้อย ทำให้ผู้ที่มียุทธศาสตร์ความรู้ด้านนี้สามารถแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่

อุปสรรค

1. สถาบันการศึกษาต่างๆ มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนด้านดนตรีไทยน้อย ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ มีน้อย

2. การเผยแพร่ความรู้ เวทีการแสดง ด้านดนตรีไทย ยังมีไม่มาก ผู้สนใจไม่มีโอกาสได้พัฒนาทักษะฝีมือด้านดนตรีอย่างต่อเนื่อง

3. การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐมีน้อย ไม่ทั่วถึง และไม่ต่อเนื่อง

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านดนตรีดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมสนับสนุนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านดนตรีในพื้นที่ ให้สามารถดำเนินการและถ่ายทอดงานด้านการแสดงดนตรีไทยได้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้ขวัญกำลังใจ รางวัล หรือค่าตอบแทนจากภาครัฐ รวมทั้งจัดเวทีเพื่อให้มีการแสดงอย่างต่อเนื่อง

2. ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับในพื้นที่ ร่วมมือในการจัดหลักสูตรด้านดนตรีไทย ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างตนรุ่นใหม่ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมด้านดนตรีไทย

3. การจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ดนตรีไทยในพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งรวมผู้สนใจดนตรีไทย ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ดนตรีไทย ฝึกเล่น ร้อง และแสดงดนตรีไทยร่วมกัน

4. ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่วงดนตรีไทยดั้งเดิม ที่สืบทอดกันมาเพื่อให้มีรายได้ และสามารถคงอยู่ต่อไปได้

5. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยของชุมชนฝั่งธนบุรี การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อโซเชียล ยูทูบ เฟสบุคและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกว้างขวางกระจายออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการสนับสนุนอย่างจริงจังจาก ฝ่ายวัฒนธรรมของสำนักงานเขตธนบุรี กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาในฝั่งธนบุรีร่วมกันส่งเสริมประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี ผ่านกรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงพัฒนา ผลการวิเคราะห์ดังนี้

จุดแข็ง

1. มีทำเลที่ตั้งที่ดีในเชิงการท่องเที่ยว มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีลำคลองสายน้ำ ที่ยังคงสภาพธรรมชาติ และบรรยากาศที่ร่มรื่น
2. การคมนาคมสะดวก สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายในทุกเส้นทาง ทั้งทางรถ ทางเรือ และรถส่วนตัว
3. มีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ทั้งประเพณีวัฒนธรรม ศาสนสถาน กิจกรรมการละเล่นของไทย อาหารหวานคาวโบราณที่รสชาติอร่อย
4. มีบ้านศิลปิน สร้างงานศิลปะโดยกลุ่มคนในชุมชน การแสดง หุ่นละคร ที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน

1. ความเป็นชุมชนเมืองที่เริ่มแออัด มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาตินิยมในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนขยายตัวเร็ว เริ่มเกิดปัญหาสภาพแวดล้อม
2. การเข้าไปพัฒนาและส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ยังขาดการบูรณาการกัน ในการเข้ามาร่วมพัฒนาพื้นที่
3. ขาดการทำแผนพัฒนาพื้นที่ในระยะยาว เพื่อให้ชุมชนดังกล่าวสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

โอกาส

1. รัฐบาลให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการส่งเสริมด้านนโยบาย ให้มีการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์
2. ชาวต่างชาติมีความชื่นชอบในด้านวัฒนธรรมของประเทศไทย แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นสถานที่ที่ต่างชาตินิยมมาเยือนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งเสริมรายได้ เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น
3. การพัฒนาพื้นที่ฝั่งธนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งทางบก ทางเรือ ทำให้ชุมชนได้ประโยชน์ในการพัฒนาดังกล่าว

อุปสรรค

1. การขยายตัวของเมือง จะส่งผลกระทบต่อความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่สงบร่มเย็น ที่มีมาแต่ดั้งเดิม สภาพความเป็นอยู่จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย
2. ความเสื่อมสภาพของบ้านเรือนไม้ และสะพานไม้ ตามแนวคลอง ที่เสื่อมไปตามสภาพ ต้องใช้งบประมาณในการบูรณะซ่อมแซม อนุรักษ์ให้คงอยู่ในสภาพดั้งเดิม

แนวทางการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจังของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ให้ชุมชนสามารถรักษาสภาพแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม และถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างต่อเนื่อง

2. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ร่วมมือในการจัดหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักเรียน นักศึกษา เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้และร่วมพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยต่อไป

3. การจัดให้ชุมชนมีแหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมในพื้นที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน ประชาชนทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยว เข้ามาศึกษาเรียนรู้มากขึ้น

4. การใช้สื่อโซเชียลในการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยว การสื่อสารให้เห็นถึงคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

5. การทำสื่อโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานเขตธนบุรี ร่วมกับภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับประเทศและระดับโลก

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3 เพื่อจัดการความรู้และเผยแพร่ข้อมูลการวิจัยในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์สื่อวีดิทัศน์เพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยฝั่งธนบุรี

ตอนที่ 5 ผลการพัฒนานวัตกรรมจัดการองค์ความรู้

จากขั้นตอนของ ขั้นตอนการวิจัย 1 (Research 1 : R₁: การสร้างความรู้) คือ ขั้นตอนของการคัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมไทย ด้านดนตรีไทย และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการวิจัยในชุดแผนงานโครงการนี้ ได้นำเอานวัตกรรมจากโครงการวิจัยทั้ง 3 เรื่อง ที่ได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสกัดองค์ความรู้จากตัวบุคคลสู่การจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพมาจัดทำนวัตกรรมของการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์ โดยมีการตรวจสอบประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนา 1 (Development : D₁: การประมวลและจัดเก็บความรู้)

คือ ขั้นตอนของการจัดข้อมูล และประมวลและจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้าน ทัศนคติ ด้านดนตรีไทย และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นกรณีศึกษา จัดทำเป็น สารสนเทศ โดยจัดทำร่างเอกสารและสื่อวีดิทัศน์ ผลการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อการ อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยฝั่งธนบุรีให้ดำรงอยู่ต่อไป งานวิจัยนี้ได้จัดทำสื่อนวัตกรรมในรูปแบบ วีดิทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้

1. สื่อวีดิทัศน์ จำนวน 3 ชุด

วีดิทัศน์ชุดที่ 1 การถ่ายทำกระบวนการผลิตทัศนคติทัศนคติเพื่อไม่โยกระดากใน รูปแบบของเครื่องประดับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน

วีดิทัศน์ชุดที่ 2 การเสนอวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล

วีดิทัศน์ชุดที่ 3 การนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงทองพัฒนา

2. สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงาน กระบวนการผลิตทัศนคติทัศนคติ และการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรัษฎิน

ส่วนที่ 2 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการ วัฒนธรรมด้านดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล

ส่วนที่ 3 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงทองพัฒนา

การตรวจสอบหาประสิทธิภาพของสารสนเทศที่รวบรวมองค์ความรู้ทั้งในรูปแบบของ สื่อสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์ ก่อนนำไปสู่การทดลองใช้ รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบ ประสิทธิภาพ และมีการตรวจสอบประสิทธิผลโดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายทั้งนักวิชาการ สมาชิกในชุมชน นักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจ ซึ่งผลของการตรวจสอบประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมของนวัตกรรมจัดการองค์ความรู้ซึ่งเป็น ขั้นตอนการวิจัย 2 (Research 2: R₂: การเผยแพร่และใช้ความรู้) คือ ขั้นตอนของการหาประสิทธิผลของนวัตกรรม โดยการนำสารสนเทศที่จัดทำขึ้นทั้งในรูปแบบของเอกสารและสื่อวีดิทัศน์ให้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่ม นักวิชาการ นักศึกษา ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้อาสาสมัคร และรวมถึงขั้นการพัฒนา 2 (Development 2 : D₂) คือ ขั้นตอนของการนำผลการทดลองใช้มาสู่การปรับปรุงองค์ความรู้ ที่เผยแพร่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งผลของการ พัฒนามีผลการตรวจสอบและประเมิน พบว่า ผลจากการนำองค์ความรู้ที่ได้สกัดจากผู้เชี่ยวชาญ

ทำการรวบรวมในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์ที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่ถูกต้อง เหมาะสมในการศึกษาและ
สะดวกต่อการใช้งาน ซึ่งนำเสนอผลได้ดังนี้

ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของนวัตกรรมประมวล
จัดเก็บข้อมูล และนำเสนอรูปแบบสื่อเอกสารและ สื่อวีดิทัศน์ โดยผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 4.1 แสดงผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการจัดการองค์ความรู้โดย
ผู้เชี่ยวชาญ (N = 3)

ประเด็นการตรวจสอบ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1. ความครบถ้วนของเนื้อหา	1	1	1	3	1.00
2. ความถูกต้องของเนื้อหา	1	1	1	3	1.00
3. รูปแบบการนำเสนอ	1	1	1	3	1.00
4. รูปแบบของสารสนเทศ ทางกายภาพ	1	1	1	3	1.00
5. กระบวนการสกัดองค์ความรู้	1	1	1	3	1.00

จากตารางที่ 4.1 แสดงผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการจัดการองค์ความรู้
โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเชื่อมั่นว่านวัตกรรมการจัดการองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้น
มีความถูกต้องและเหมาะสมโดยมีค่าคะแนน IOC เท่ากับ 1.00 ทุกประเด็น

ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงในครั้งต่อไปในด้านของรูปแบบ
ของสารสนเทศทางกายภาพ โดยเสนอแนะให้เพิ่มเติมในช่องทางเครือข่ายต่างๆ เพื่อเพิ่ม
ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศในวงกว้างมากขึ้น

ผลการประเมินความเหมาะสมของสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์
 ตารางที่ 4.2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสื่อ
 วีดิทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ (N = 15 คน)

ประเด็นการตรวจสอบ	ระดับความเหมาะสม		แปลค่า	จัด ลำดับ
	\bar{X}	S.D.		
1. เนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้อง	4.43	0.67	มาก	7
2. ทันสมัยในรูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้	4.43	0.53	มาก	7
3. การวิเคราะห์และเสนอความรู้วิธีการที่ทันสมัย	4.68	0.31	มากที่สุด	4
4. แนวคิดและการนำเสนอ ที่ชัดเจน มีเอกภาพ ไม่สับสน สามารถทำให้อ่านติดตามเนื้อหาของผลงานได้โดยสะดวก มีแหล่งอ้างอิงที่ถูกต้องและมีการใช้ภาษาที่ชัดเจนถูกต้องตามหลักภาษา ตลอดจนมีความเชื่อมโยงของหัวข้อ	4.51	0.41	มากที่สุด	6
5. ให้ความรู้ใหม่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและวงวิชาการ	4.81	0.37	มากที่สุด	2
6. การสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรืองานวิจัยของผู้เขียน หรือมีนวัตกรรมที่มีหลักการรองรับ	4.41	0.63	มาก	8
7. สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้	4.84	0.42	มากที่สุด	1
8. เป็นงานบุกเบิกทางวิชาการและมีการสังเคราะห์จนถึงระดับที่สร้างองค์ความรู้ใหม่	4.73	0.45	มากที่สุด	3
9. กระตุ้นให้เกิดความคิดและการค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง	4.65	0.51	มากที่สุด	5
10. เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงรักษาสืบสานวัฒนธรรมไทย	4.68	0.36	มากที่สุด	4
ภาพรวม	4.62	0.47	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้
 ในรูปแบบวีดิทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$ S.D. = 0.47) เมื่อ
 พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านสามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 4.84$ S.D.

= 0.42) รองลงมาคือ ด้านให้ความรู้ใหม่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและวงวิชาการมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$ S.D. = 0.37) และการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรืองานวิจัยของผู้เขียน หรือมีนวัตกรรมที่มีหลักการรองรับมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$ S.D. = 0.63) ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการใช้ช่องทางเครือข่ายต่างๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศในวงกว้างมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี